

OSMANLI ATLASI
BALKANLAR

aliyaizzetbegoviç anısına...

İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi

Editör

Abdullah Serenli

Yayına Hazırlık

Mustafa Özşahin

Rapor Araştırmacıları

Dr. Ayhan Koç, Büşra Mollaahmetoğlu, Ayşenur Kızıldere, Serkan Öztürk, Birgöl Karakaş, Ebrar Büşra Yıldırım, Fatma Büşra Kaya, Aysun Celep, Şule Yavuzer, Songül Hatice Demirhan, Esra Bıyıklıoğlu, Mine Gül

Grafik - Tasarım

Salih Aydın

Baskı

Bayem Ajans

İletişim

İSDAM (İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi)

Süleymaniye Caddesi Kanuni Medresesi Sokak

No: 34 D. No: 1 Fatih / İstanbul

[www.İsdam.org.tr](http://www.isdam.org.tr) - isdam@isdam.org.tr

TAKDİM

İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi (İSDAM), düşünceyi ve düşünmeyi stratejik bir düşün haline getirmek amacıyla İstanbul merkezli olarak 2013 yılında kuruldu. Türkiye'de sayıca yetersiz ama dünyada önemi fark edilmiş bir dönemde, politika, ekonomi ve toplum üst başlıklarında söz söyleme ve politikalar oluşturmanın yanı sıra diğer düşünce kuruluşlarından farklı olarak daha çok gençlerin erken dönemde bu tür oluşumlar içerisinde olmasını, düşünce dünyasına katkı sağlamasını önemseyen bir strateji ile yoluna devam etti.

Bu anlamda, her birinin organizasyonunda genç arkadaşların kıymetli rollerinin olduğu; düşünce dünyasının değerli isimlerinin biyografi ve öne çıkan kavramlarının tartışıldığı Forumlar, aylık belirli bir konu ve konuk üzerinden konsept başlıklarla gerçekleştirilen Söyleşiler, derinlemesine okumalar ile siyaset, ekonomi ve toplum üzerinde atölye modelinde Seminerler, gündemdeki konular ile bilinç duyarlılığını diri tutmayı önceleyen ve alan uzmanlarının, akademisyenlerin katkı sağladığı Panel ve Konferanslar, İSDAM'ın bugüne kadar gerçekleştirmiş olduğu temel faaliyetlerin bir kısmıdır.

2015 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığının desteği ile başlatılan **"Yedi Bölge Dört Mevsim Yakın Tarih Bilinci**

Projesi" ile İstanbul, Afyon, İzmir, Gaziantep, Trabzon, Antalya, Burdur, Kıbrıs (Lefkoşe) illerindeki üniversite gençliği ile buluşularak; yakın siyasi tarihimizde özelde darbeler ve darbe süreçleri çerçevesinde binlerce gencin bilinç dünyalarında farkındalık oluşturmak ve tarihsel tecrübeyi aktarmak amacıyla paneller düzenlendi.

İSDAM'ın, düşünce dünyamızı besleyen coğrafyalarla ile gönül irtibatını bilgi ve bilinç düzeyine getirmek amacıyla Balkanlar, Endülüs, Kudüs, Şam/Bağdat, Buhara/Semer kandüzerine genç araştırmacılar ile çalışmalar yapmak ve gençlerle bu beldeler arasındaki köprüyü kurmak gayesi; Osmanlı Atlası - Balkanlar Projesi ile ilk tohumunu attı. Yine Gençlik ve Spor Bakanlığımızın gençlerin eğitim, kültür ve sporla birlikte düşünce ve araştırmanın önemini de göstererek desteklediği proje sayesinde ortak yönleri Balkanlardaki Osmanlı Devleti hakimiyeti altında bulunmuş altı ülke (Bosna Hersek, Makedonya, Bulgaristan, Arnavutluk, Yunanistan Sırbistan) ile ilgili araştırma raporları hazırlanmıştır. Her bir ülke için ayrı ayrı hazırlanan raporlar basılarak kamuoyunun istifadesine sunulmuştur. Şimdi, bu bilgilerin özeti mahiyetinde ve cep kitabı boyutunda, gençlerimizin sürekli yanlarında tutabilecekleri ve her bir ana başlık altında altı ülkenin durumlarını kısa bilgiler şeklinde edinebilecekleri kitabı istifadelerine sunuyoruz. Ayrıca gerçekleştirilen Osmanlı

Atlası - Balkanlar Paneli serileri ile yine üniversite gençliği ile bilgi alışverişinde bulunulmuştur. İSDAM olarak, bu çalışmalarımıza aralıksız devam edeceğimizi ve her süreçte gençlerimizin ilgi ve katkılarını beklediğimizi tekrar vurgulamak isteriz.

Projenin gerçekleşmesinde ve gençlerle buluşmasında destekleri ile Gençlik ve Spor Bakanlığı'na, bakanlık nezdinde Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü'ne, projenin her safhasında destek olan İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi Yönetim Kurulu ve Üyelerine, elbette raporların oluşmasında araştırma ve yazıları ile fevkalade katkı sağlayan araştırmacılara, sayı editörlerine, yayına hazırlanma sürecinde edit, tashih, tasarım ve baskı süreçlerinde emekleri ödenemeyecek olan Mustafa Özşahin ve elbette projenin sunulmasından yürütülmesine kadarki süreçte görev alan ve yayınların koordinatörlüğünü üstlenerek de ayrıca katkı sağlayan, elinizdeki kitabın editörü Abdullah Serenli beyefendiye hassaten teşekkürlerimizi sunarız.

Dr. Ayhan Koç

Yönetim Kurulu Başkanı
İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi

SUNUŐ

Osmanlı Devleti, 1. Dünya Savaşı ile birlikte küresel bir paylaŐıma tabi tutulmuş, Balkanlar başta olmak üzere; Ortadoğu, Kafkaslar ve Afrika ile olan siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel bağları kopartılmıŐtır.

Osmanlı sonrası söz konusu coğrafyalarda ortaya çıkan savaşlar nedeniyle, imparatorluk döneminde yüzlerce yıl bir arada ve barış içerisinde yaşayan bu milletlerin, Osmanlı ile olan iliŐkisi yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Osmanlı siyasal sisteminin yapısal özellikleri ve siyasal kurumları üzerine birçok araştırma yapılmıştır.

Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte Balkanlarda Osmanlı bakiyesi birçok devlet kurulmuştur. Bu ülkelerin siyasal, ekonomik ve toplumsal yapısı maalesef ülkemizde yeterince bilinmemektedir. Söz konusu ülkelerle olan tarihi ve kültürel bağlarımız devam etmekle birlikte; bu ilişkiler maalesef arzu edilen düzeyde değildir.

Balkanlara yönelik yapılan bazı araŐtırmalarda bölgeye, reel politik bir yaklaŐımdan daha ziyade tarihi bir perspektifle duygusal olarak yaklaŐılmakta ve bu ülkelerin yaşadığı siyasal, ekonomik ve toplumsal değişim dikkate alınmadan değerlendirmeler yapılmaktadır.

Üç kıtada yüzlerce yıl hüküm süren Osmanlı Devleti'nin, çözülme süreci ile birlikte;ülkemin uzun süre bir arada ve barış içerisinde yaşadığı toplumlarla olan tarihi, kültürel ve ekonomik bağları zayıflatılmıştır. Osmanlı coğrafyası üzerinde Avrupa'da 17, Kafkaslar'da 4, Ortadoğu'da 15 ve Afrika'da 15 olmak üzere 51 devlet kurulmuştur.

Proje ile ilk etapta Osmanlı coğrafyasında kurulan Balkanlar'daki 6 ülkenin (Bosna Hersek, Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya, Sırbistan ve Arnavutluk) siyasi tarihi, siyasal kurumları, coğrafi özellikleri kültürel yapısı, tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişimler, anahtar kavramlar ve günümüzde bu ülkelerde nelerin tartışıldığı araştırılarak gençlerimizle, kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bu ülkelerin seçilmesinde, bu ülkelerle ülkemiz arasındaki tarihi ve kültürel bağlar dikkate alınmıştır.

Proje ile ayrıca Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde Osmanlı Atlası Panelleri düzenleyerek; gençlerimizin gönül coğrafyası ile ilgili zihin dünyalarını, duyu ve düşüncelerini yakın kılmak, bölge ile ilgili farkındalık oluşturarak sınır çizgilerinin haritada sadece bir belirteç olarak kalmasını sağlamak ve gençlerimizin bu coğrafya ile ilişkisini kuvvetlendirmek amaçlanmıştır.

Elinizdeki bu eser, Osmanlı Atlası – Balkanlar başlıklı proje kapsamında Bosna Hersek, Makedonya, Bulgaristan, Arnavutluk, Yunanistan, Sırbistan üzerine hazırlanmış olan altı raporun; her bir alanla ilgili özet mahiyetinde ve cep kitapçığı olarak istifadeye sunulmuştur.

Bu vesile ile araştırma ve yazıları ile Dr. Ayhan Koç, Büşra Mollaahmetoğlu, Ayşenur Kızıldere, Serkan Öztürk, Birgöl Karakaş, Ebrar Büşra Yıldırım, Fatma Büşra Kaya, Aysun Celep, Şule Yavuzer, Songöl Hatice Demirhan, Esra Bıyıklıoğlu ve Mine Gül'e, tasarım desteği ile Salih Aydın'a ve yayına hazırlık süreçlerinde Vefa Can Kaya ve Mustafa Özşahin'e emekleri, katkıları ve fedakarlıkları dolayısı ile ayrıca şükranlarımı sunarım.

Abdullah Serenli

Proje ve Yayın Koordinatörü
Osmanlı Atlası - Balkanlar

OSMANLI ATLASI

BALKANLAR

(Bosna Hersek, Makedonya, Bulgaristan,
Arnavutluk, Yunanistan, Sırbistan)

POLİTİKA - EKONOMİ - TOPLUM

Giriş

Osmanlı Atlası – Balkanlar kitabı, proje kapsamında Bosna Hersek, Makedonya, Bulgaristan, Arnavutluk, Yunanistan ve Sırbistan üzerine hazırlanmış olan raporlar referans alınarak Politika, Ekonomi ve Toplum başlıkları altındaki konuların özetlerinden derlenmiş bir indeks kitap mahiyetindedir. İçerikte konu bütünlüğünü bozmaması adına okuyucuların doğrudan ilgili başlıklar altında ülke hakkında kısa ve özet bilgiler alması, ilgisinin detayları inceleme talebini raporlardan sağlaması amaçlanmış, bir yorum ve değerlendirmelere ve ayrıcatüm içerikte raporlardaki bilgiler kullanıldığından, referans kaynakların hakkını raporlar üzerinden koruyarak, okuma serencamını akıcı kılmak, bilginin kendisine odaklanmak maksadı ile ikincil kaynaklara yer verilmemiştir.

Raporlarda, Politika, Ekonomi ve Toplum başlıkları alt başlıklara da ayrılmış olarak sunulmuştur. Politika bölümünde; ülke hakkında “tarihi arka plan, siyasi kurumlar ve organlar, meclislerde temsilcileri bulunan siyasi partiler, siyasi kültür, önemli siyasi kişilikler ve son olarak güncel olarak nelerin tartışıldığı”, Ekonomi bölümünde; “genel ekonomik durum ve ekonomik göstergeler (daha detay bir şekilde ‘kişibaşına milli gelir, yıllık büyüme oranları, istihdam-işsizlik oranları, enflasyon oranları, ihracat, ithalat, dış ticaret açığı, toplam dış borç stoku ve iş yapabilirlik endeksi)”, Toplum başlığında ise; daha alt kırımlara bölünmüş ve genel olarak Müslüman nüfusu göz

önüne alarak “Eğitim (eğitim sistemi, Osmanlı döneminde eğitim, din eğitimi, Osmanlıdan günümüze ve modern dönemde eğitim ve kendi içinde ayrıştırılmış bazı dönemler), Aile ve Gençlik (aile, evlilik ve evlilik süreçlerindeki gelenek ve görenekler, aile içinde ebeveyn rolleri ve gençlik profilleri), Kültür ve Din (Osmanlıdan günümüze dini hayat, bayrağı, dili, edebiyatı, müziği ve özel günleri ile kültür ve mutfağı) ile Sivil Toplum (Osmanlı vakıfları ile bugün sivil toplum yapılanmaları) şeklinde ayrı başlıklar halinde çalışıldı.

Kitapta ise, politika bölümü ‘tarihi arka plan ve siyasi kültür’, ekonomi bölümü ‘genel ekonomik durum’, toplum bölümü ise ülkelere göre değişiklik göstererek eğitim, aile ve gençlik, kültür ve din üzerinden vurgulanması gereken noktalar birleştirilmiş halde sunulmaya çalışıldı. Her ülke için özel bilgiler ihtiva etmekle birlikte ortak ve genel bazı bilgileri (Osmanlı dönemi eğitim sistemi gibi) hepsinde vermek yerine, bir ülke başlığı altında değinmenin yeterli olacağı düşünölmüştür. Ayrıca Balkanlar’da son yüzyılda önemli bir iz bırakmış ve Türkiye sevgisini de kazanmış, siyaseti, felsefesi ve duruşu ile bilge lider Aliyaİzzetbegoviç biyografisine ayrıca yer verilmesi ve bu yayının ona ithaf edilmesi bir vefa borcu olarak görölmektedir.

Abdullah Serenli

Editör
İstanbul, 2019

POLITIKA

BOSNA HERSEK

Balkanların kalbi konumundaki Bosna Hersek, yüzlerce yıldır süren iktidar mücadelelerine sahne olmuştur. Bosna adını, dağlık bir iç bölgede doğduktan sonra büyüyen ve kuzeyde Hırvatistan ile sınırı çizen Sava nehri ile birleşen Bosna Irmağından; Hersek kelimesi ise 15. yy'da "Hercegovina" derebeyinden almaktadır.

Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte 1992 yılında kurulan Bosna-Hersek Cumhuriyeti, İslam, Ortodoks Hıristiyanlığı ve Roma Katolikliği idaresinde bulunmuş ve bu üç tarihi unsur Bosna-Hersek'in bugünkü siyasal ve toplumsal yapısını şekillendirmiştir. Boşnak, Sırp ve Hırvat olarak tanımlanan bu üç unsur, Bosna Hersek'in etnik kimliğinin oluşmasında etkili olmuştur. 1463 yılında Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetine giren ve 1878 yılında imzalanan Berlin Anlaşması ile Avusturya Macaristan İmparatorluğu himayesine bırakılan Bosna Hersek, 400 yıldan fazla Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Bosna Hersek, 1. Dünya Savaşının başlamasında anahtar bir rol oynamıştır. Bosna'da 1918 yılında

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na tabi olarak Sırp, Hırvatlar ve Slovenlerden oluşan bir krallığa dönüşmüştür. Bosna Hersek, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Yugoslav Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin bir parçası haline gelmiş ve 1991 yılında Yugoslavya'nın dağılmasının ardından 1992 yılında yapılan referandumla bağımsızlığını ilan etmiştir.

Bosna Hersek siyasi tarihini derinden etkileyen olaylar 1992 yılında başlamıştır. Bağımsızlık referandumunun bir kısım Sırp tarafından boykot edilmesi ile başlayan olaylar kısa sürede iç savaşa dönüşmüştür. Bağımsız bir Sırbistan devleti kurmak isteyen Sırp, etnik milliyetçiliğe dayalı bir savaşın başlamasına neden olmuşlardır. Yüzlerce yıl bir arada yaşayan Boşnak Müslümanlar, Sırp tarafından yerlerinden edilmiş ve soykırıma maruz kalmıştır.

1992 yılında başlayan ve 1995 yılına kadar devam eden iç savaşta, yüz binden fazla masum sivil Müslüman katledilmiş ve yaklaşık iki milyon insan mülteci durumuna düşürülmüştür. Sırp ve Hırvat tarafından daha fazla toprak talebiyle başlatılan savaş kısa sürede Müslümanların zorla evlerinden çıkartıldığı bir etnik temizliğe dönüşmüştür. 1995 yılında imzalanan Dayton Anlaşması ile iç savaş sona erdirilmiştir. Anlaşma ile tüm sığınmacı ve göçmenlere kendi topraklarına dönme hakkı verilmiş, yağmalanmış mülklerin tazmin edilmesi kararlaştırılmıştır. (Latiç, 2017)

Bosna Hersek siyasal kültürü, önce 1945 yılından 1990 yılına kadar sosyalist bir rejimin etkisi altında, 1990 - 1995 yılları arasında ise yaşadığı iç savaşla birlikte geçmişin ağır siyasal kültürü altında şekillenmiştir. Bugün Bosna için en önemli siyasal sorun, yönetimde söz sahibi olan Sırp, Hırvat ve Müslümanların ülkenin yönetiminde uzlaşamamış olmalarıdır. Ekonomik

anlamda federasyonun üstünde bir büyüme ve ekonomik performans sergileyen Sırplar bağımsız bir devlet olmayı tartışırken, Hırvat federasyonu daha fazla özerklik Bosnalı Müslümanlar ise -savaştan haksız bir kazanç elde ederek-kurulan özerk Sırbistan Cumhuriyetinin dağıtılmasını ve birleşik bir Bosna Hersek'i istemektedir.

MAKEDONYA

Tarihsel olarak büyük imparatorlukların nüfuz alanı içinde kalan Makedonya, sırasıyla Roma, Doğu Roma, Sırp ve Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altında kalmıştır.

Makedonya Krallığı, Büyük İskender'in MÖ 336 yılında tahta çıkışıyla altın çağını yaşamıştır. Dünya tarihinin en büyük savaşçılarından birisi olarak gösterilen Büyük İskender, o güne kadar keşfedilmiş dünyanın büyük çoğunluğunu fethederek, tarih boyunca en geniş sınırlara ulaşan devletlerden birisinin kurucusu olmuştur. Makedonya daha sonra Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetine girmiştir. 1371 yılından, 1877 - 1878 Osmanlı - Rus harbine kadar kesintisiz olarak Osmanlı hâkimiyetinde kalan Makedonya, 1912-1913 Balkan Savaşları nedeniyle Osmanlı'dan kesin olarak ayrılmıştır.

İki dünya savaşında toprak bütünlüğünü kaybeden Makedonya'nın toprakları Bulgaristan, Yugoslavya ve Yunanistan arasında paylaşılmıştır. Makedonya'nın bugünkü sınırları tarihsel Makedonya bölgesinin %38'ini kaplamaktadır. Başkenti Üsküp'tür ve resmi dili Makedoncadır.

Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte Yugoslavya'yı meydana getiren cumhuriyetlerden biri olan Makedonya Cumhuriyeti, Makedonya topraklarında kuruldu. Makedonya Cumhuriyeti, Yugoslavya'nın parçalanması üzerine savaşa maruz kalmadan kurulan tek ülkedir.

Makedonya'da yetişmiş önemli şahsiyetler, bu ülkede Osmanlı-Türk mirasının kalıcı izlerini gözler önüne sermektedir. Osmanlı döneminde Üskübi, İshak, Aşık Çelebi, Garibi, Hayali gibi önde gelen edebiyatçılarımız Makedonya'dan çıkmıştır. Cumhuriyet döneminde ise edebiyatımızın tanınan isimlerinden Yahya Kemal Beyatlı ve Cenap Şahabettin Makedonya Türklerindedir.

Makedonya, 8 Eylül 1991'de yapılan referandum ile Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsız bir devlet haline gelmiştir. Her yıl düzenli olarak bağımsızlık günü kutlanmaktadır.

Demokratik bir siyasal yaşama 1991 yılında Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte geçen Makedonya'da "etnisiteye dayalı politikalarla birlikte" çok farklı etnik ve dini kimliğin bir arada bulunması ciddi sorunlara yol açmaktadır. Makedonya'da etnik farklılıklar sadece kültürel ve dini alanları değil, siyasal alanı da şekillendiren önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Makedonya Cumhuriyeti sosyal ve siyasal düzenini Makedonlara ve Arnavutlara göre düzenlemek suretiyle Türkleri ve diğer etnik

kimlikleri görmezlikten gelmektedir. Nüfusunun %64'ü Makedon, %25'i Arnavut, %4'ü Türklerden oluşan Makedonya'da, Makedonlar ve Arnavutlar arasındaki devam etmekte olan etnik mücadele, ülkenin geleceği için en önemli tehdit unsuru olarak görülmektedir. İnanç bakımından ise nüfusun %65'i Makedon Ortodoks, %33'ü Müslümanlardan oluşmaktadır.

BULGARİSTAN

Orta Asya'dan Avrupa'ya göç eden Türk kavimleri arasında yer alan Bulgarlar, 7. yy'da Slavlar arasına karışmış ve ilk Bulgar devletini kurmuştur. Bulgar devleti, Balkanlarda hâkimiyet kurmak amacıyla Bizans İmparatorluğu ile uzun mücadeleler yapmıştır.

Niğbolu Savaşı ile 1369 yılında Osmanlı idaresi altına giren Bulgarlar, yaklaşık 600 yıl Osmanlı idaresi altında kalmıştır. Bulgarlar, Avrupa ülkeleri ve Rusya'nın kışkırtmasıyla Balkan ülkeleriyle birlikte Osmanlı yönetimine karşı ayaklanmış ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda imzalanan 1878

Berlin antlaşmasıyla özerklik kazanmış, 1908 yılında ise bağımsızlığını ilan etmiştir.

Her iki dünya savaşında da Almanların tarafında olan ve kaybeden tarafta yer alan Bulgaristan, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği etkisine girerek “Bulgaristan Halk Cumhuriyeti” adını almış ve 1990 yılına kadar komünizmle yönetilmiştir.

Osmanlı döneminde nüfusunun büyük çoğunluğu Oğuz ve Kuman soyundan gelen Türklerden oluşan Bulgaristan’daki Türk nüfusu, yaşanan etnik soykırım ve zorunlu göçlerle bugün azınlık durumuna düşmüştür. Tarihe 1876 Nisan ayaklanması olarak geçen ve Rusya’nın askeri olarak Balkanlara müdahalesiyle başlayan süreç, onlarca yıl sürecek olan balkanlardaki kanlı mücadelelerin başlangıcını oluşturmuştur.

1877-1878 yılları arasında Osmanlı ile Ruslar arasında yapılan 93 Harbi, balkan coğrafyasının Osmanlı’dan kopuşunda etkili olmuştur. Bu savaşın sonucunda, özerk statüdeki Romanya, Sırbistan ve Karadağ bağımsızlığını kazanırken, Bosna-Hersek, Avusturya’nın kontrolüne girmiştir.

Bulgaristan’da ise yaklaşık beş yüzyıl süren Osmanlı hâkimiyetine son verilerek özerk bir prenslik kurulmuştur.

Günümüzde Bulgaristan, üniter bir devlet olup 262 belediyenin yer aldığı 28 idari bölgeden oluşmaktadır. Parlamenter sistemi benimseyen Bulgaristan’da yasama, yürütme ve yargı organları arasında kuvvetler ayrımı ilkesi geçerlidir.

ARNAVUTLUK

Balkan coğrafyasında oldukça stratejik konuma sahip sahil ülkelerinden biri olan Arnavutluk, hem Avrupa ülkeleri hem de komşu ülkeler için önemli bir konuma sahiptir. Arnavutluk ile Türkiye arasında tarihsel olarak Osmanlı döneminde başlayan ilişkiler, günümüzde oldukça önemlidir.

Arnavutluk ülkesini ve Arnavut toplumunu niteleyen, Arnavut kelimesi; Arvanit, Alvanos, Arbanas, Albania şeklinde komşu ve diğer milletlerin Arnavutluk toplumunu tanımlayan sözcükleri ile benzerlik gösterir. Kelime anlamı 'kartal soyluları' olarak karşılık bulup Arnavut halkı kendilerini Alban veya Arban şeklinde ifade ederler. Arnavutlar, Balkan yarımadasının en eski halklarından olup, köklerinin İlirler'e dayandığı kabul edilmektedir. İlirler, Balkan yarımadasının batısında Tuna Nehri, Adriyatik, İyon, Ege denizleri ile çevrili coğrafyada milattan önce 25-20 yüzyıllarda yaşamıştır. Arnavut toplumunun tarihsel olarak Adriyatik ve İyon denizi, kuzeyde Tuna ve Sava nehirleri, doğuda Morava ve

Vardar, güneyde ise Pindi dağlarının oluşturduğu bölgelerde yaşadıkları bilinmektedir.

Dünya tarafından bir Güneydoğu Avrupa halkı olarak bilinen Arnavutlar, iki önemli şehirleri olan İşkodra ve Draç'ın 15.yüzyılda Osmanlı egemenliğine girmesi ile yaklaşık beş yüz yıllık bir dönem boyunca Osmanlı hakimiyetinde yaşamışlardır. Balkanlarda yaşayan milletlerin gerek etnik kimlikleri gerekse de dinleri veya mezhepleri bakımından farklılık, çeşitlilik arz ettikleri için birbirleriyle olan ilişkilerinde aralarında hakimiyet mücadelesi hep devam etmiştir.

Arnavutluk toplumu içindeki nüfusunun yarısının diğer balkan coğrafyalarında yaşaması nedeniyle bu durum aynıdır. Arnavutluk toplumu tarih boyunca egemenlikleri altına girdikleri imparatorlukların da çeşitli baskı ve etki altına girmiştir. Ayrıca hem komşu hem de rakip diğer milletlerin Arnavut toplumunun üzerinde baskı oluşturduğu dönemlere istisna olarak Osmanlı devleti zamanında, ülke insanları bu baskıdan korunmuşlardır.

Arnavutlar, Osmanlı döneminde kendi etnik kimliklerini ve kültürlerini korumuştur. Bu dönemde Osmanlı'nın yönetim anlayışından etkilenerak İslam'ın kabul edilmesiyle birlikte Arnavutlar, en çok nüfusa sahip Müslüman Balkan milleti olmuştur. Uzun süre boyunca Osmanlı hakimiyeti döneminde yaşamları adına elde ettikleri ortam ve Müslümanlığa geçmeleri nedeniyle Arnavut toplumu Osmanlı ile en iyi şekilde özdeşleşen ulus olmuştur. Dolayısıyla 19. yüzyılın sonlarına doğru diğer balkan milletleri ulusçu yaklaşımlarla bağımsızlık talebiyle Osmanlı'dan ayrılma süreçlerine girerken Arnavutluk'un bağımsızlık süreci daha sonraki dönemlerde yaşanmıştır.

Yaklaşık elli yıl boyunca Enver Hoca yönetiminde komünist çizgide idare edilen Arnavutluk, başlangıçta Yugoslavya ile yakın

ilişkiler geliştirmiştir. Arnavutluk siyasi tarihinde, önce Yugoslavya sonra SSCB ile ilişkilerde kırılma ve kopuşların yaşanması, Enver Hoca'nın alternatif arayışına giderek sosyalist Çin ile yakın ilişkiler geliştirmesine neden olmuştur. Çin ile devam eden iyi ilişkiler dönemi de uzun sürmemiş ve Çin'in Arnavutluk'a yardımlarını sonlandırması ile Enver Hoca'nın politikalarıülkeyi dış ilişkilerde yalnızlığa götürmüştür.

Enver Hoca'nın keskin izolasyon politikaları, kendinden sonra gelen Ramiz Aliya tarafından yumuşatılmış ve mevcut dışa kapalılığı değiştirme adına bir takım reformlara gitmiştir. Aliya'nın çabaları yıllarca ülkede hüküm süren komünist geleneğe ve tek partililiğe karşı duyulan karışıklığın önüne geçememiştir. Söz konusu karışık durum ülkede muhalefetin yayılması ve muhalif partinin kurulması ile neticelenmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde yapılan seçimlerde muhalif partinin yüksek oy alarak seçilmesi, Arnavutluk'un çok partili siyasi hayata ve demokrasiye geçişinin simgesi olmuştur.

2005 sonrasında tekrar yönetime gelen demokrat partinin siyasi rotası artık Avrupa Birliği ve Batı ile ilişkiler geliştirme üzerinde yoğunlaşmıştır. Halihazırda Birleşmiş Milletler (BM) üyesi olan Arnavutluk NATO üyesidir ve ABD ile olan ilişkilerine ağırlık vermektedir. AB ile demokratikleşmenin yanı sıra ülkenin ekonomik gelişimi içinde yakın ilişkiler geliştiren Arnavutluk'un, günümüzde edindiği AB'ye aday ülke statüsü ile siyasi, tarihsel, ideolojik tercih ve kimliğini belirlemiştir.

YUNANİSTAN

Yunanistan tarihinin oluşumunda, birçok medeniyet ve imparatorluğun yer alması nedeniyle tarihsel süreç, üç döneme ayrılmıştır. Yunan tarihi, çoğu kaynakta antik dönem, ortaçağ dönemi ve modern dönem olarak ayrılır. Antik dönem, klasik, Helen ve Roma dönemi olarak sınıflandırılırken; ortaçağ dönemi, Bizans ve Osmanlı İmparatorluklarının hâkimiyet dönemlerini kapsamaktadır. Son dönem Yunanistan'ın Osmanlı devletinden bağımsızlığını kazandığı 19. yüzyılda başlamaktadır. Bağımsızlık ile önce bir krallık idaresi ile yönetilen Yunan devleti, 20.yüzyılın başlarından itibaren bir ulus devlet kimliği ile monarşi yönetimi kimliğinden sıyrılmaya çalışarak cumhuriyet yönetimine sahip olmuştur. Dolayısıyla son dönem, Yunanistan devleti aidiyetini doğurduğu için Yunanistan modern yakın tarihini oluşturmaktadır.

Bir Güney Avrupa ülkesi olan Yunanistan, coğrafi şekli ve denize olan konumu ile tarih boyunca ekonomik ve ticari bakımdan avantajlı olmuştur. Yunanistan, Güneyinde Mora Yarımadası, Orta ve Kuzey Yunanistan, Girit, Rodos, Korfu, On İki Ada ve Kiklades olmak üzere birçok adadan oluşmaktadır.

19. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğunun gerilemeye başladığı dönemlerde yaklaşık 400 yıl Osmanlı hâkimiyetinde rahat şekilde yaşayan Yunan halkı, özellikle 1789 Fransız İhtilali ile dünyada birçok ulus gibi milliyetçilik akımından etkilenerek bağımsızlık istekleri ve hareketlerinin etkisi altına girdi. O döneme birçok bağımsızlık hareketlerinde olduğu gibi Yunan bağımsızlık hareketinde de çeşitli dernek, örgüt ve yapılar kurulmuştur. Yunan bağımsızlık hareketi içerisinde bu örgütlerden en bilineni 1814'de kurulan Etniki Eteria Derneği olup, bu derneklerin nihai amacı 'Megala İdea'dır. Bu düşünce, Bizans'ın hâkimiyeti altında olan topraklar üzerinde yeniden büyük bir devlet kurma hedefi taşımaktadır.

Doğal olarak bu düşünce akımları ve teşebbüsler Yunan toplumunun Osmanlı'dan kopuşunu hızlandırmıştır.

Yunanistan siyasi tarihinin ve genel anlamda üç kısımda incelenen Yunan tarihinin son dönemini oluşturan dönem, Yunan devletinin 1827 yılında kurulması ile başlar. Yeni kurulan Yunan Cumhuriyeti devletinin başına Ioannis Kapodistrias geçmiştir. Kapodistrias'ın Rusya devletine olan yakınlığı nedeniyle tepki toplayıp öldürülmesi üzerine yerine bir Alman prensi Otto geçmiştir.

Yunanistan, 1830'da Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlığını elde edip, 1843 yılına kadar mutlak monarşi ile yönetilmiş, 1843'ten 1923'e kadar monarşi devam etmiştir. 1924-1935 yılları arasında yönetimin krallıktan devir alındığı ülkede krallık

1935-1974 yılları arasında varlığını tekrar devam ettirmiştir. Aynı dönemlerde Yunan iç siyasetinin yanı sıra dış politikası ve dünyadaki savaşlar ile Yunanistan devleti zor zamanlardan geçmiştir. Birinci Dünya Savaşı ve Balkan Savaşlarının ortasında yer almıştır. 1940'lı yıllara gelindiğinde 2. Dünya Savaşı patlak vermiş ve Almanya ile ittifak halinde olan İtalya Yunanistan'a savaş açmıştır. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Alman işgali altındaki Yunanistan'ın da nüfusunun önemli bir kısmı katledilmiş ya da kıtlıktan ölmüştür. 1963 yılına kadar ülke Karamanlis hükümeti ile yönetilip, 1967(Albaylar Cuntası) ve 1973 yıllarında askeri darbeler nedeniyle devlet yönetimlerine el koyulmuş ve belirli sürelerde ülke çapında askeri hâkimiyet gerçekleşmiştir. 1974 yılında Albaylar Cuntası dağılarak Yunan yönetiminde iktidar tekrar el değiştirmiş ve sivil Karamanlis hükümeti tekrar iktidar olmuştur. 1975 yılı ise darbeler sonrasında Yunan yeni anayasasının oluşturulduğu yıl olmuştur.

Yunanistan yakın tarihinde yaşanan demokrasi mücadeleleri ve darbeler, ülkenin iç ve dış politik kimliğinin oluşmasında son derece etkili olmuştur. Bununla birlikte Yunanistan'a tam anlamıyla siyasi, politik sivil ve demokratik ortam şansını ve de ekonomik gelişim olanağı sağlayan unsur 1981 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na olan üyeliği olmuştur. 1952'de NATO'ya katılan Yunanistan'ın o tarihten sonra da AT ile olan üyelik ilişkileri dahilinde ilerleme göstermiştir. Yunanistan 2001'de Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin 12. üyesi olmuştur. Yunanistan siyasi şekillenmesi Avrupa Birliği üyesi kimliğinin yanı sıra AB hedef ve uygulamaları çerçevesinde gelişmiş ve 2010 yılından sonra ekonomik problemlerinin çözümüne odaklanılmıştır.

SIRBİSTAN

Balkan coğrafyasının merkez ülkelerinden biri olan Sırbistan, Avrupa'nın Güney Doğusunda, Balkan Yarımadası'nın orta kesiminde bulunmaktadır. Sırbistan'ın kuzeyinde Macaristan, batısında Hırvatistan, Bosna Herkes ve Karadağ, güneyinde Makedonya ve Kosova, doğusunda Romanya ve Bulgaristan yer almaktadır.

Sırbistan Batı Balkanlar veya orta Balkan coğrafyasının jeolojik merkezinde bulunması özelliğinin yanı sıra dünya siyasi tarihinin merkezinde yer almıştır. Bir Doğu Avrupa Ülkesi olan Sırbistan, bölgede yer alan medeniyetlerin tarihinde oldukça önemli siyasi olayların merkezinde yer almış ve eski Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin ardıl devleti olarak kendini görmüştür. Birinci Dünya Savaşının başlangıcı başta olmak üzere dünya siyasi tarihinde önemli siyasi kırılma noktalarının yaşandığı ülkelerden olan Sırbistan günümüzde balkan siyasetinin şekillenmesinde kritik rol oynamıştır.

Milattan sonra 500'lü yıllarda Rusya üzerinden gelen Sırp kökenli toplulukların Balkan Yarımadasına yerleşmeleri sonucu 12. Yüzyıl ortalarında tarihteki ilk Sırp devleti kurulmuştur. Avrupa kıtası genelinde Roma İmparatorluğu gibi büyük imparatorlukların dönemlerinde Roma ve Bizans otoriteleri altında yönetilmiştir. Kosova savaşı ile Osmanlı otoritesine giren Sırbistan yaklaşık 500 yıl Osmanlı hâkimiyeti altında yaşamıştır. Sırbistan'ın Osmanlı devletinden ayrılması yine milliyetçilik bazlı değişimlerin etkisi ile bağımsızlık hareketlerinin doğuşlarının başladığı dönemlere tekabül etmiştir.

1912'de Balkan Savaşları esnasında sınırlarını genişleten Sırbistan, Birinci Dünya Savaşı'nı ateşleyen kıvılcım olarak tarihe geçen olayın merkezinde yer almıştır. 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan Arşidükü'nün öldürülmesi üzerine başlayan savaşta dünya çapında milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir. Sırbistan'da 1. Dünya Savaşı'nda bir milyondan fazla insan hayatını kaybetmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında o dönemki devlet isimleri ile Hırvat ve Sloven krallıklarıyla birleşen Sırp Krallığı, Osmanlı devleti içinde oldukça önemli bir şehir olan Belgrat merkezli Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı'nı kurmuştur. 1929 yılı itibarıyla de Sırp Hanedanlığı devletin adını Yugoslavya Krallığı olarak değiştirmiştir.

Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin kurulması yolunda İkinci Dünya Savaşında işgal edilen ülke topraklarında yaşanan iç savaş sonrasında da Josip Broz Tito liderliğindeki Partizanların iç savaş kazanmasıyla Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti kurulmuş ve ülke siyasetinde tek parti (Yugoslavya Komünistler Birliği) yönetimi devir almıştır. Sırbistan, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Slovenya, Karadağ ve Makedonya Cumhuriyetleri, bir özerk eyalet (Voyvodina) ve o zaman Sırbistan'a bağlı bir özerk

bölge olan Kosova oluşan Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin adı 1963'te Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir. Kosova daha sonraki yıllarda özerklik statüsü kazanmıştır. 1980 yılında Tito'nun ölmesinin ardından ülkede yaşanan siyasi boşluk nedeniyle ülkede ekonomik sorunların ve Tito etkisiyle uzun bir süredir yaşanmayan etnik gerilimlerin yeniden başlaması söz konusu olmuştur. 1989 Berlin duvarını yıkılması gibi simgesel dağılma ve başta SSCB olmak üzere Sosyalist Bloğun dağılmaya başlaması Yugoslavya için de geçerli olmuştur. 1990 yılında Hırvat ve Sloven üyelerin ayrılmasıyla Yugoslavya Komünistler Birliği dağılmıştır. 1992 yılında Slovenya, Hırvatistan, Makedonya Cumhuriyeti ve Bosna-Hersek Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsızlıklarını ilan ederken Sırbistan, Voyvodina, Kosova ve Karadağ özerk bölgeleriyle birlikte, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti olarak siyasi hayatına devam etmiştir.

Yugoslavya'nın dağılması sonrasında Yugoslavya toplumu ve ordusu içinde çoğunlukta bulunun Sırpların, Yugoslavya sonrası bölgede ardıl ülke kimliği ile askeri ve etnik anlamda öncelik talep etmiştir. Sırpların Balkan bölgeleri üzerinde siyasi ve etnik anlamda baskın gelmeye çalışması, dünya savaşlar ve katliamlar tarihinde başta Bosna savaşı olmak üzere bir dizi etnik iç savaş ve katliamın yaşanmasına neden olmuştur. Savaş sırasında Sırp ordusu tarafından birçok bölgede Sırp olmayan sivil halka yönelik baskı, saldırı, zorunlu göç ettirme ve katliam gibi uygulamalar gerçekleştirilmiştir. İç savaş, 1995 yılında imzalanan Dayton Barış Anlaşması ile sona ermiştir.

Bosna Savaşı sonrasında Miloseviç yönetiminin özerk yönetime sahip olan Kosova'da baskın gelmek ve kontrolü ele almak istemesi karşısında, Arnavutların oluşturduğu Kosova Kurtuluş

Ordusu, Kosova için silahlı mücadele başlatmıştır. Yugoslav ordusunun Kosova toplumuna yönelik baskı ve şiddet uygulaması nedeniyle uluslararası toplum meseleye müdahil olmuş ve 1999'da Rambouillet Anlaşmasının Yugoslavya hükümeti tarafından kabul edilmemesi üzerine de NATO Yugoslavya harekâtını başlatmıştır. NATO müdahalesinin üzerine Yugoslav ordusu Kosova'dan çekilmiştir. Hem Bosna Savaşı hem de Kosova müdahalesi ile uluslararası toplum gözünde savaş suçlusunu olan Miloseviç ve yönetiminin Sırbistan iç siyaseti içinde de tepki ve muhalefet görmesine neden olmuştur. Miloseviç, dünya kamuoyunda Sırlar tarafından işlenen soykırım suçlarının sorumlusu olarak görülmüştür ve 1999 yılında Hollanda'nın Lahey kentindeki Uluslararası Ceza Mahkemesinde savaş suçu işlemekten yargılanmıştır.

Dağılan eski Yugoslavya'nın yerine 1992'de Sırbistan ve Karadağ'dan oluşan yeni yeni Yugoslavya Federal Cumhuriyeti kurulmuştur. 2002 yılına gelindiğinde Sırbistan ve Karadağ'ın ilişkilerinin değişmesi çerçevesinde imzalanan Belgrad Anlaşması'nın ardından 4 Şubat 2003 tarihinde ülkenin adı Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliği olmuştur. Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliği'nin bir parçası olan Karadağ, devleti bağımsızlık yolunda 2006 tarihinde düzenlenen referandumun ardından, Haziran 2006 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Karadağ'ın bağımsızlığı ile Sırbistan parlamentosu yine Haziran 2006 tarihinde aldığı bir kararla, Sırbistan Cumhuriyeti'nin, Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliği'nin "Ardıl Devleti" olduğunu ilan etmiştir. Karadağ'ın yanı sıra Kosova da Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir.

Aliya İzzetbegoviç

(1925-2003)

Aliya İzzetbegoviç (Boşnakça: AlijaZetbegović), Boşnak devlet adamıdır. Ayrıca, "Bağımsız" Bosna Hersek'in ilk cumhurbaşkanı olan merhum Aliyaİzzetbegoviç, 8 Ağustos 1925'te Bosna Hersek'in kuzeyindeki BosanskiSamac şehrinde dünyaya gelmiştir. Mustafa ve Hiba çiftinin beş çocuğundan biri olan Aliyaİzzetbegoviç, üç yaşındayken ailesiyle Saraybosna'ya taşınarak, eğitimine burada başlamıştır.

Eski Yugoslavya Krallığı'nın dağılmasından önce Aliya, ana hedefi dini ve millî bilinçlendirme adına çalışmak olan "Genç Müslümanlar" (MladiMüslimani) isimli teşkilatın kurucu meclisine katıldı. Teşkilatın hedeflerinden biri ülkedeki Müslümanların eşit haklar elde etmesiydi. Teşkilat, Sırp Çetnik ve Hırvat Ustaşa zulmünden Müslümanların korunması ve Doğu Bosna'da yıkılan ev ve camilerin yeniden inşası için çalışıyordu.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti, her ne kadar faşizme galip gelse de dini ve millî konularda Müslüman Boşnakların sıkıntılar yaşamaya devam etmesine engel olmadı. Aliya'nın da aralarında bulunduğu "Genç Müslümanlar" teşkilatının bazı üyeleri, din bilincinin uyandırılması faaliyetlerinde buldukları gerekçesiyle 1946 yılında tutuklandı. Saraybosna'da askerlik görevini icra ettiği sırada tutuklanan Aliya, Askerî Mahkeme tarafından 3 yıl hapse mahkûm edildi.

Halida ile 1949 yılında evlenen Aliya'nın Leyla, Sabina ve Bakir adlarında üç çocuğu oldu. Hapisten çıktıktan sonra önce ziraat fakültesine kaydolan Aliya, iki yıl sonra buradan ayrılarak hukuk fakültesini bitirdi. Avukatlık sınavını verdikten sonra 1962 yılında Saraybosna'daki bir şirkette hukuk danışmanı olarak çalışmaya başladı.

JosipBrozTito liderliğindeki Yugoslavya'da da Müslümanların hakları için mücadele etmeye devam eden Aliya, Bosna Hersek İslam Birliğinin yayın organı "Preporod" gazetesinin yanı sıra "Takvim" ve "Glasnik" gibi bültenlerde de yazılar yazıyor, camilerdeki sohbetlere katılıyordu. Aliya yazılarını, çocukları Leyla, Sabina ve Bakir'in baş harflerinden oluşan "LSB" takma adıyla yayınlıyordu.

İslam dünyası ile yakından ilgilenen Aliya, 1960'lı yıllarda "İslam Deklarasyonu" isimli kitabını yazmaya başladı. Kitap, 1970 yılında yayınlandı. 1980 yılında JosipBrozTito'nun ölmesiyle Yugoslavya'da milliyetçilik yeniden sahneye çıkmaya başladı. O yıllarda Ceza Kanunu'na "ifade suçu" eklendi.

Aliya, kaleme aldığı "Doğu ve Batı Arasında İslam" isimli kitabı yayınlanmadan hemen önce, 1983 yılında beraberindeki 12 Müslüman aydınlabirlikte tutuklandı. "Saraybosna Süreci" olarak nitelendirilen süreç başladı. Aliya ve diğerleri, ifade suçundan ve her ne kadar birçoğu birbirini tanımasa da organize örgüt kurarak düşmanca faaliyette bulunmaktan suçlu bulundu. Aliya'nınmahkûmiyet kararı, "İslam Deklarasyonu" kitabındaki ifadelerine dayandırıldı. Aliya, 14 yıl hapse mahkûm edildi.

Aliya, hapisteki yıllarında ise daha sonra yayınlanacak olan "Özgürlüğe Kaçışım-Zindandan Notlar:1983-1988" isimli eserini yazdı.

1988 yılında af ile serbest kalan Aliyaİzetsbegoviç, 1990 yılında, bugün de ülkedeki Boşnakların en büyük partisi konumundaki Demokratik Eylem Partisinin (SDA) kurulduğu oturumda, partinin genel başkanı seçildi. İlk çok partili seçimde SDA, Bosna Hersek'te en çok oyu aldı ve Aliyaİzetsbegoviç, Yugoslavya içindeki Bosna Hersek Sosyalist Cumhuriyeti'nin başkanı oldu.

1990'lı yılların başında, Yugoslavya dağılma sürecine girdi. Yugoslav Halk Ordusu (JNA) 1991 yılında Slovenya'da çatışmaları provoke ederken, kısa bir süre sonra Hırvatistan'da da çatışmalar başladı. JNA kuvvetleri, 1991 yılının ekim ayında, Bosna Hersek'in Ravno ve Popovo köylerini yerle bir etti. Aynı ay içinde Bosna Hersek'te de bağımsızlık konusu gündeme geldi. Meclisteki tartışmalar sırasında Sırp siyasetçi RadovanKaradzic, Müslümanların yok olacağını savunuyordu.

Bosna Hersek'te 29 Şubat-1 Mart 1992 tarihlerinde bağımsızlık referandumu yapıldı. Referanduma katılanların yüzde 99'undan fazlası "bağımsız" Bosna Hersek'in için "evet" dedi.

Referandumun ardından JNA ve Sırp paramiliter grupların farklı şehirlerde saldırıları başladı. 6 Nisan 1992'de ise başkent Saraybosna'da 3,5 yıl sürecek kuşatma ve katliamlar başladı. Bu zor günlerde Aliya, tüm Bosna Hersek vatandaşlarını "uluslararası alanda tanınan" Bosna Hersek'e karşı yapılan Sırp saldırılarına karşı koymaya davet ediyordu. Boşnaklar, Aliya'nın önderliğinde çetin bir mücadele veriyordu.

Yeterli silahı olmayan Boşnak halkına karşı eşi görülmemiş suçlar işlendi. Sırp güçler, sivillere karşı büyük katliamlar gerçekleştirdi, insanlar evlerinden sürüldü, kadınlara tecavüz edildi, tarihi miras yok edildi ve ülke genelinde toplama kampları kuruldu. Bosna Hersek'teki durum, Hırvat Savunma Konseyi (HVO) saldırıları başladıktan sonra daha da kötüleşti.

1995 yılının temmuz ayında, BM koruması altında olan Srebrenica'da Sırp komutan RatkoMladic komutasındaki güçlerin şehre girmesinin ardından 8 binden fazla Boşnak erkeğin katledildiği bir soykırım gerçekleşti. Ülkesini savunduğu ve müzakere masasında çözüm aradığı zamanlarda bile Aliya, barışçıl ve kin barındırmayan politikasından ödün vermedi.

200 bine yakın insanın hayatını kaybettiği, bir milyondan fazla insanın evini terk ettiği, soykırım ve katliamların gerçekleştiği savaş, 1995 yılında imzalanan Dayton Barış Anlaşması ile sona erdi. Aliya, söz konusu barış anlaşmasına ilişkin, "Bu adil bir barış değil, ancak savaşın sürmesinden daha iyidir." ifadelerini kullanmıştı.

Dayton, ülkeye barışın yanı sıra karmaşık bir devlet yapısı da getirdi. Ülke, iki entite (Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti) ile Brčko Özerk Bölgesi'ne ayrıldı. Bosna Hersek Federasyonu da kendi içinde 10 kantona bölündü. Savaşın ardından yapılan ilk seçimde, Aliya "bağımsız" Bosna Hersek'in ilk Cumhurbaşkanı ve daha sonra Devlet Başkanlığı Konseyinin ilk başkanı seçildi.

10 yıllık görev süresi boyunca Aliya çözümleri demokratik diyalogla arama politikası izledi. 2000 yılında sağlık sorunları nedeniyle Devlet Başkanlığı Konseyindeki görevinden istifa etti. SDA'nın 2001 yılındaki kongresinde ise parti başkanlığına aday olmayacağını söyledi ve ardından partinin fahri başkanı ilan edildi.

Halkına uluslararası arenada tanınan, bağımsız ve egemen bir devlet bırakan Aliya, 19 Ekim 2003 tarihinde saat 14.25'te Saraybosna'da vefat etti.

Gerek liderlik vasfı gerekse felsefi kişiliği nedeniyle Türkiye'de "Bilge Lider" olarak adlandırılan Aliya'nın cenazesine dünyanın her yerinden 150 binden fazla insan katıldı. Ölmeden önce şehitlerin arasında mütevazı bir mezara defnedilmek istediğini yetkililere aktaran Aliya'nın kabri, başkent Saraybosna'daki Kovaçi Şehitliği'nde bulunuyor.

Aliya, bilge kişiliği, saygınlığı, entelektüel birikimi, düşünceleri ve ahlakı, iç ve dış siyasette asla taviz vermeden devam etmiştir. Bosna'nın bağımsız bir devlet olduğu inancını onda asla kaybolmamış ve bu düşüncesi sonuna kadar Bosna halkının milli bilincinin uyanmasında etkin rol bir oynamıştır.

"Ölmeye hazır olan insanlar, ölmeye hazır olmayanlara karşı galip gelirler. Biz kin gütmeyeceğiz ama asla yapılanları unutmayacağız ve her şey bittiğinde hatırlatacağımız şey düşmanlarımızın sözleri değil dostlarımızın sessizliği olacaktır. Biz ölüyoruz ama onlar da kazanmıyorlar..."

EKONOMİ

BOSNA HERSEK

Bosna Hersek savaş öncesi sosyalist ülkeler arasında sanayinin gelişmişliği bakımından gelişmiş ülkeler arasında yer almakta idi. Sanayi sektörü yaklaşık 1000 adet sanayi tesisi ile GSMH'nın yarısını oluştururken, 450.000 kişiye istihdam sağlamaktaydı.

Savaş bitiminde üretim tesislerinin büyük bir çoğunluğunun ya tamamen tahrip edilmesi ya da, büyük ölçüde zarar görmesi nedeniyle toplam sanayi üretimi savaş öncesi ile kıyaslandığında oldukça zarar görmüştür. Bugün itibariyle imalat sanayinin GSMH içindeki oranı %14 seviyelerindedir. Savaş öncesi dönemde sanayiye dayalı olan Bosna Hersek ekonomisi günümüzde, hizmetler, bankacılık, enerji ve turizm alanlarına yapılan yatırımlarla farklı bir konuma gelmiştir.

Savaş sonrası toparlanmak için yoğun çaba harcayan ve bu süreçte dış yardımlarla diaspora havalelerinden yararlanan Bosna-Hersek, sınırlı da olsa bazı piyasa ekonomisi reformları yapmıştır.1995 sonundaki Dayton Barış Anlaşması'ndan bu yana Bosna Hersek, uzun, yavaş ve sancılı bir ekonomik iyileşme yaşamaktadır. Reform süreci birçok sebepten dolayı yavaştır.

Savaş sonrası dönemde söz konusu sanayi kapasitesinin bir kısmı devlet tarafından yeniden işletmeye açıldı, bir kısmı özelleştirilmiş, bir kısmı ise kapatılmıştır. Savaştan önce ağırlıklı olarak devlet mülkiyetinde olan veya yönlendirilen üretim altyapısının özelleştirme yoluyla veya iflaslar nedeniyle özel mülkiyete geçmesi süreci çerçevesinde önemli sayıda işletme

satılmıştır. Yeni yatırımlarla sanayi tesislerinin verimlilik ve kapasiteleri artırılmış, sanayi daha çok ham madde ya da ara malı ağırlıklı üretime yönelmiştir.

Sanayi içerisinde imalat sanayinin payı %14 seviyelerindedir. Tarihsel açıdan Bosna Hersek ekonomisi tarıma dayanmış olsa da bugün ülkenin gıda ihtiyacının ancak yarısını karşılayabilmektedir.

İşsizlik ve dış ticaret açığı Bosna Hersek ekonomisinin en büyük sorunları arasındadır. Kayıt dışı istihdam nedeniyle işsizlik oranı gerçek değerinden daha düşük gösterilmektedir. Sürekli dış ticaret açıkları ve zorunlu borçlanmalar ülkenin çözmesi gereken ciddi problemleridir.

Bosna-Hersek'in doğal kaynakları arasında kömür, demir cevheri, boksit, bakır, kurşun, çinko, kromit, kobalt, manganez, nikel, kil, jipsiyum, tuz, kum, orman ve akarsuları ön plandadır.

Rekabet gücü yüksek olan sektörler ormancılık, metal cevherleri madenciliği, ağaç ve ağaç ürünleri, mobilya imalatı ve elektrik üretimi sektörleridir.

Bosna Hersek Dünya Bankası iş yapma kolaylığı endeksinde 81. sıradadır.

MAKEDONYA

Makedonya, Orta ve Doğu Avrupa'yı Güney ve Güneydoğu Avrupa ile bağlayan önemli ulaşım yollarının kesiştiği bir noktada bulunan ve Dünya Bankası tanımlamalarına göre aşığı orta milli gelir seviyesinde yer alan bir ülkedir. Ülkenin bir yandan denize kıyısı olmaması, diğer yandan da ekonomisinin dışa açık olması zorunluluğu Makedonya'nın küresel ekonomideki gelişmelere büyük ölçüde bağımlı bir şekilde hareket etmesine yol açmaktadır.

Yugoslav Cumhuriyetleri arasında en az gelişmiş ülke Makedonya'dır. Toplam mal ve hizmet çıktısının yalnızca %5'ini kendisi üretebilmektedir. 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasının ardından büyük bir ekonomik çöküntü yaşayan Makedonya'da hızla özelleştirilen üretim tesislerinin çoğu iyi işletilemediğinden kapanmış ve ülkenin mevcut üretim kapasitesi büyük ölçüde azalmıştır.

Makedonya genel olarak tarım ekonomisine dayanan bir ülkedir. Tarım sektörü GSYİH'nın %11,2'sini oluşturmakta ve aktif nüfusun da % 18,3'ünü içermektedir. Ülkede gelişmiş yöntemlerle tarım ve hayvancılık yapan işletme sayısı çok azdır. Bu nedenle üretim yetersiz ve rekabet gücü zayıf olup tarım ve

hayvancılık ürünlerinde de Makedonya halihazırda ithalata bağımlıdır.

Makedonya'da üretim teknolojisi eski, girişimci güç zayıf, sermaye birikimi yetersizdir. Sanayi sektörünün GSYH içindeki payı % 26 olup, işgücünün % 29'una istihdam sağlamaktadır. Hizmet sektörünün ise GSYİH içindeki payı % 63 civarındadır ve nüfusun da % 53'ü hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. Hizmetler özellikle ticaret, taşımacılık, telekomünikasyon ve bankacılık alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Bölge standartlarının üzerinde eğitilmiş, görece olarak daha ucuz işgücüne sahip olan Makedonya'da yüksek işsizlik oranları önemli bir ekonomik sorun olarak karşımızda durmaktadır. Ülkede genel işsizlik oranı %25'ler civarında iken genç işsizlik oranı %60'ları bulmaktadır. Makedonya'nın diğer bölge ülkeleriyle kıyaslandığında gelişmiş bir altyapıya sahip olduğu gözlemlense de ülke ekonomisinin birçok alanda ciddi olarak modernleştirilmesi, geliştirilmesi, bürokrasi, yargı ve özel sektörde hakim olan iş kültürünün profesyonelleştirilmesi yönündeki ihtiyaçlar devam etmektedir.

Makedonya para birimi Dinar olup değeri Avro'ya karşı nispeten daha istikrarlıdır. Dış ticaretinin yarısından fazlasını AB ülkeleri ile gerçekleştirmekte olan Makedonya ekonomisi AB ülkelerine bağımlı durumdadır. Bu nedenle AB ekonomisinde görülen olumsuz gelişmeler Makedonya ekonomisini de ciddi olarak etkilemektedir. Yunanistan, iki ülke arasında yaşanan tüm siyasi ve toplumsal sorunlara rağmen, hâlâ Makedonya'nın doğal ticari ve ekonomik ortaklarından biri olma özelliğini korumaktadır.

Ülkenin başlıca tarım ürünleri; pirinç, pamuk, tütün ve çeşitli meyvelerdir. Hayvancılıkta da koyun ve keçi besiciliği önemli yer tutmaktadır. Ülkenin en önemli sanayi sektörleri; kimyevi

ürünler, demir-çelik, makine, metalürji ve tekstildir. Tekstil, özellikle de deri sanayi en önde gelen sanayi kolunu oluşturmaktadır. Makedonya, Dünya Bankası iş yapma kolaylığı endeksinde 11. sırada yer almaktadır.

BULGARİSTAN

II. Dünya Savaşı'nın ardından Balkanlar'da ilerleyen Sovyet Ordusu'nun da etkisiyle sosyalist rejime geçen Bulgaristan, soğuk savaşın sona erdiği döneme kadar sosyalist sistemle yönetilmiştir. Bu dönem içerisinde Bulgaristan'da tarım oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Bunun dışında ağır sanayi, çelik, elektronik, bilgi teknolojileri ve silah imalatı devlet tarafından önemli ölçüde desteklenen sektörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin himayesi altında bulunan bu sektörler, Doğu Bloku ülkelerinin çözülmesiyle birlikte sosyalist rejimin yıkılması sonucu oluşan serbest rekabet ortamına ayak uydurmakta güçlük çekmişlerdir. Bulgaristan ekonomisi, planlı bir ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişte yapısal reformların yetersiz kalması nedeniyle buhranlı bir 10 yıllık dönem geçirmiştir. Yurt dışında pazar kaybına uğramış, üretim daralmış, yaşam standardı önemli ölçüde düşmüş, yerel para büyük değer kaybına uğramıştır. Bütün bunların neticesinde 1996 yılında ülkede ekonomik kriz başlamıştır.

1997 yılında IMF ile alınan ekonomik istikrar programı kararları ile birlikte hükümetin para ve döviz politikaları üzerindeki yetkisi sınırlandırılarak bir para kurulu oluşturulmuştur. Bu kararlarla birlikte makroekonomik istikrar sağlanmış olup, 1998 yılından sonra büyüme yeniden başlamıştır. Döviz kuru istikrara kavuşturulmuş ve 1 Alman Markı/1 Bulgar levası (daha sonra 1 euro/1,95583 Bulgar levası) oranında sabitlenmiştir. Bankaların kamu tarafından desteklenmesi politikasına son verilerek Merkez Bankası özerk bir yapıya kavuşturulmuştur. Bu kararların ardından Bulgaristan, tarihinin en uzun ekonomik büyüme dönemine girmiştir. Bulgar hükümetlerinin sıkı para ve maliye politikaları ile AB üyeliği süreci sayesinde Bulgaristan ekonomisi, krizin başlamasıyla sona eren 9-10 yıllık dönem içinde istikrarlı büyümüş, krize kadar 5 yıl boyunca banka kredileri, tüketim ve yabancı yatırımların olumlu etkisiyle % 5-6'lık büyüme oranını yakalamıştır. Devlete ait kuruluşların yüzde 90'ından fazlası özelleştirilmiştir.

Günümüzde Bulgaristan ekonomisi, serbest piyasa şartlarına göre işleyen, dışa açık, özel sektörü orta düzeyde gelişmiş, az sayıda stratejik devlet işletmesi olan bir ekonomidir. Dünya Bankası, Bulgaristan ekonomisini üst orta gelirli ekonomilerden addetmektedir. Diğer taraftan, 1 Ocak 2007'de AB'ye tam üye olan Bulgaristan, AB üyeliği koşulları sebebiyle ekonomik yapısında önemli reformlar yapmıştır. AB fonlarından gelen finansman Bulgaristan ekonomisinin gelişiminin ana motoru durumundadır.

Bulgaristan, 10 yıllık AB üyeliği sürecinde kişi başı GSYİH'sını AB ortalamasının % 41'inden % 47'sine yükseltebilmiştir. Kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen Bulgaristan AB'nin en yoksul ülkesi olmaya devam etmektedir. Bulgaristan'da ücret

seviyelerinin düşük seyretmesi ve üretim artışının istenen seviyelere çekilememesi nedeniyle Bulgar firmaları AB üyeliği ile artan rekabet ortamında güç kaybına uğramışlardır. Bazı dış değerlendirmelere göre Bulgaristan ekonomisi 2016 yılında satın alma gücü paritesine göre dünyada 77. sıradadır. Yüksek işsizlik oranı, düşük verimlilik, ülkenin nitelikli işgücü çekme konusundaki yetersizliği, iş yapma ortamı (yolsuzluk, bürokratik verimsizlik, finansman sıkıntıları ve son zamanlarda siyasi istikrarsızlık), AR-GE faaliyetlerinin kısıtlı kalması, şeffaflığın bulunmaması, siyasetçilere olan güvenin azalması gibi durumlar ülkede rekabet gücünü olumsuz etkileyen faktörlerdir. Bulgaristan, AB'nin yolsuzluk seviyesi en yüksek ikinci ülkesi konumundadır.

2016 yılında gayri safi katma değer, gayri safi yurtiçi hasılanın %86,3'ünü oluşturmuştur. Tarım sektörünün katma değer içerisindeki payı % 4,4, sanayinin %28 ve hizmetlerin %67,6 olmuştur. Bulgaristan sanayisi genellikle doğal kaynaklara ve ucuz emek gücüne dayanmaktadır. Avrupa ülkelerinde görece ucuz olan işgücü sayesinde diğer ülke firmalarının yatırım yapması teşvik edilmektedir.

Küresel Rekabetçilik Endeksi bakımından incelenen 138 ülke içerisinde Bulgaristan 50. sıradadır. Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı adlı raporunda Bulgaristan, 190 ülke içerisinde oldukça önde olup 39. sırada yer almaktadır.

ARNAVUTLUK

28.748 kilometrekarelik yüz ölçümü ve bulunduğu konum itibariyle tipik bir Balkan ülkesi olan Arnavutluk, 2016 yılında Nominal GSYİH büyüklüğüne göre dünyada 11.8 milyar dolar ile 126. sırada yer almaktadır. Son yıllardaki GSYİH’da yaşanan sürekli artışa rağmen ülke bugün de Avrupa’nın en fakir ülkelerinden biri olmayı sürdürmektedir. Ülke topraklarının %77’sini kaplayan dağlık ve tepelik alanlar, ülkenin gelişimini sınırlandıran en önemli faktörlerden birisidir. Toplam 2.9 milyon hektarlık ülke topraklarının %36’sını ormanlar, %24’ünü ekilebilir topraklar, %15’ini de otlaklar ve çayırlar oluştururken, kalan topraklar verimsiz ya da tarım dışı kullanımdadır.

Arnavutluk 1913 yılında Osmanlı Devleti’nden ayrılıp bağımsızlığına kavuştuktan sonra 1944-1991 yılları arasındaki dönemde komünist sistemle yönetilmiştir. Komünist sistemde ülke ticareti sürekli bir şekilde kontrol altında tutulduğundan dolayı ekonomik anlamda zayıflamış, hatta 1991 yılında kapitalist dönüşüm zamanlarında Avrupa’daki diğer geçiş dönemindeki ülkeler içinde en az gelişmiş ülke sıfatını almıştır. 1991 yılında komünist rejimden çıkan Arnavutluk’un 90’lı yılların başında ekonomisi tıkanmış, teknolojisi ise çok gerilemiş durumdaydı. Bu şartlarda geçimini sağlamak amacıyla yaklaşık 400 bin kişi Yunanistan’a, 100 bine yakın kişi İtalya’ya ve diğer Batı ülkelerine göç etmiştir. Bu işçilerin yurt dışında elde ettikleri tasarrufları ülke ekonomisi için adeta cansuyu olmuştur. 50 yıl

kapalı ve son derece yoksul koşullarda yaşayan halk çok kolay bir şekilde silah, uyuşturucu ticareti ve yeraltı ekonomisine yönelmiştir.

2006 yılında uygulamaya konan ilave üç yıllık yeni program sayesinde yapısal sorunlara odaklanılmış ve altyapı gelişmeleri, vergi toplama, mülkiyet kanunu ile iş ortamının iyileştirilmesi gibi reformlar kısmen de olsa gerçekleştirilebilmiştir. Ekonomik tabanının önemli ölçüde çeşitlendirilmesi ekonomik dinamizmi artırmıştır ve ülke güçlü bir ekonomik büyüme yaşarken yoksulluk ve işsizlik oranlarında da düşüş kaydedilmiştir. İş hayatında prosedürlerin basitleştirilmesi ile düzenleyici sistemin verimliliği artmıştır. Bütün bu çabaların sonucu olarak son yıllarda ülke ekonomisinde olumlu gidişat mevcut olsa da iş kanununun düzgün işleyişi, şeffaflık, vergi sisteminde yeniden yapılanma, bürokraside yolsuzluğun azaltılması ve mülkiyet edinme ile ilgili sorunların çözümlenmesi gibi önemli engeller halen mevcuttur.

Arnavutluk'ta, yabancı sermaye son yıllarda artmasına karşın; bölgedeki en düşük Arnavutluk ekonomisi için madencilik ve sanayinin önemli bir yeri olduğu söylenebilir. 1980'li yılların sonunda GSYİH'nin yaklaşık %45'lik kısmını oluşturan sanayinin payı 2008 yılına gelindiğinde %20'lere kadar gerilemiştir. Bu durum komünist dönemde uygulanan yoğun sanayileşme politikalarının terk edilmesi sonucunda madencilik ve imalat sektörlerinin küçülmesinden kaynaklanmıştır. 1961 yılına kadar Sovyetler Birliği, daha sonra da 1978 yılına kadar Çin'den sağlanan üretim tesisi ve fabrikaların çoğu eski olmanın yanı sıra 1991, 1992 ve 1997 yıllarındaki kargaşa dönemlerinde hasar görmüş veya yağmalanmıştır. Halen çalışır durumda olan kamu işletmeleri geçiş döneminde özelleştirilmiştir. Sanayide en çok

metalürji, demir-çelik, kimya, tekstil, ayakkabı, deri, kereste, mobilya, gıda, meşrubat, sigara, ilaç ve inşaat malzemeleri sanayileri gelişmiştir ve gelişme yolundadır. Sanayi sektörünün madencilik ve imalat alt dallarındaki üretim kapasitelerinde son yıllarda bir canlanma görülmektedir.

Arnavutluk, Dünya Bankası'nın "Doing Business" İş Yapma Kolaylığı 2017" raporuna göre, 190 ülke arasında 58. sırada yer almaktadır.

YUNANİSTAN

Bulgaristan, Makedonya, Arnavutluk ve Türkiye ile sınır komşusu olan Yunanistan'ın yüzölçümü 131.957 km²'dir. Bu alanın yaklaşık %20'si sayıları 2000'i bulan adalardan oluşmakta ve 200'e yakınında yerleşim bulunmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda maruz kaldığı ağır ekonomik kriz sürecinde satılmaları gündeme gelen adalar aslında Yunanistan ekonomisinin belkemiğini oluşturan turizmin en önemli ögesi durumundadırlar.

Yunanistan ekonomisinin tarihi seyrinde; 1941-1944 arasında Yunanistan'ın işgali ve savaş şartları ekonomik zorlukları beraberinde getirmiştir. 1949 -1950 yıllarına kadar iç savaşın hüküm sürdüğü ülke ekonomik olarak da büyük sıkıntılar yaşamıştır.

1950 yılından 1979 yılına kadar sürekli genişleyen bir ekonomiye sahip olan Yunanistan bu dönem zarfında yıllık büyüme açısından birçok Avrupa ülkesinden daha iyi bir performans sergilemiştir. 1980 yılında ekonomik durgunluk yaşayan ülke 1981 yılında AB'ye tam üye olmuş ve bu tarihten sonra da uygulamaya başladığı istikrar politikalarıyla ekonomisini yeniden düzlüğü çıkarabilmiştir. 1981 yılından itibaren AB kriterlerini sağlamaya çalışan ülke rekabet edebilmek için ekonomik-ticari düzenlemelerini ve uygulamalarını serbestleştirmek zorunda kalmıştır. Yunanistan 2001 yılında Euro sisteminin 12'inci üyesi olmuştur. AB üyeliğinin getirdiği sinerjiyle 1980-2008 arasındaki 28 yıllık dönemde Yunanistan'ın milli geliri beş misli artmıştır.

Ülke her ne kadar bu tarihi akışında ekonomik performans açısından (özellikle 1980 sonrası) başarılı bir trend yakalamış olsa da öteden beri gelen ve çözümleyemediği kronik birtakım sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların başlıcaları; bütçe açığı ve kamu borçlarının yüksekliği, kamu sektörünün hacmi, piyasaların düşük rekabet gücü ve ülkeye yapılan doğrudan yabancı yatırımların azlığıdır.

2008 yılında başlayan küresel finansal kriz, zaten birtakım yapısal sorunları olan Yunanistan'ı derinden etkilemiştir. Krizle birlikte ülkenin ekonomik yapısal zayıflıkları daha da göz önüne çıkmaya başlamış ve ekonomideki temel dengeleri bozmuştur. Bütçe açıkları, borç stokunda artış, kamu harcamalarında israf, sosyal güvenlik sistemindeki bozukluk, işgücü maliyetlerinin yüksekliği sorunları daha fazla konuşulmaya başlanmıştır.

Krizle birlikte 2008-2013 yılları arasında Yunan ekonomisi ciddi daralmalar göstermiş olup alınan tedbirler sonucunda 2014 yılından itibaren ekonomik daralma durdurulabilmiştir. Bu

sürece 300 milyar avro tutarı aşan ağır borç yükü sebebiyle 2015 yılının ikinci yarısında Yunanistan borçlarını ödeyememiş hatta maaşları dahi ödemekte zorlanmaya başlamıştır. Yunanistan IMF tarihinde borcunu ödeyemeyen ilk gelişmiş ülke ünvanına hak kazanmıştır. Ülke ekonomisi bu krizi atlatabilmek için alınan tedbirlerin etkisiyle son yıllarda büyüme kaydetse de, kriz öncesine kıyasla yüzde 25 küçülmüştür. IMF desteğiyle 2010 yılında Yunanistan'a 260 milyar Euro'dan fazla kredi verilmiştir. Bu rakam, küresel finans tarihinin en büyük kurtarma paketi olmuştur.

IMF verilerine göre 2017 yılı Yunanistan'ın GSYİH değeri 201 milyardır ve 193 ülke arasında 53. sırada yer almaktadır. Yunanistan ekonomisi hizmet ağırlıklı yapıdadır ve gemi taşımacılığı, turizm ve bankacılık, gayrimenkul ve ticaret dışındaki sektörlerde diğer ülkelerle rekabet edememektedir. Yunanistan sanayisi çok sınırlı olup az sayıda üretim imkanları ile toplam talebinin %80'ler gibi bir kısmını ithalat ile karşılayan ülke konumundadır. Sanayide yiyecek içecek gibi tüketim malları sanayisi, hazır giyim, mobilya, petrokimya ürünleri, kimyasallar, kağıt ürünleri ön plana çıkan imalat sektörleridir.

Yunanistan'ın yaklaşık %80'i dağlık arazidir. Bu nedenle topraklarının yaklaşık %20 'si işlenmekte, işlenmekte olan toprakların ise sadece %37'si sulanabilmektedir. Yunanistan hem yer üstü hem de yeraltı doğal kaynakları açısından çok zengin olmayan bir ülkedir.

Küresel Rekabetçilik Endeksi bakımından incelenen 138 ülke içerisinde Yunanistan 86. sıradadır. Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı adlı raporunda Yunanistan 190 ülke içerisinde 67. sırada yer almaktadır.

SIRBİSTAN

Sırbistan, Avrupa'nın Güney Doğusunda, Balkan Yarımadası'nın orta kesiminde bulunmaktadır. Ülkenin yüzölçümü 77,474 km²'dir. Tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Sırbistan, Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlayan önemli geçiş yollarına sahiptir. Avrupa'nın ağ geçidi olarak da adlandırılan ülke Güney Doğu Avrupa'nın lojistik merkezi olmaya adaydır.

Ülke ormanlık alanlar bakımından zengindir. Ormanlar ülke topraklarının yaklaşık %37'sini kaplamaktadır. Coğrafi konumunun getirdiği avantajın yanında sahip olduğu 7 milyonluk nüfus ile orta ölçekli gelişmekte olan bir pazar olarak tanımlanabilir. Ülke pazar büyüklüğü açısından Güneydoğu Avrupa'da Romanya ve Bulgaristan'ın arkasında 3. sırada yer almaktadır. Sırbistan, Balkan ülkeleri arasında hızla büyüyen ülkelerin en başında gelmektedir.

Sırbistan ekonomisi 1990'lardaki savaşlar neticesinde karşılaştığı ambargolar ve yaptırımlar nedeniyle ciddi sorunlar yaşamıştır. Yaşanan savaşlar, uygulanan uluslararası yaptırımlar, uluslararası askeri müdahaleler ekonomik ve sosyal açıdan gerilemeye ve altyapının tahrip olmasına yol açmış, yaşam standartlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Söz konusu dönemde GSYİH % 50 oranında gerilemiş ve yoksulluk büyük oranda

artmıştır. Savaşlar ve yaptırımlar Sırbistan nüfusunun büyük bir bölümünün hayat şartlarını olumsuz etkilemiştir.

Ülke ekonomisi temel olarak yabancı sermaye destekli imalat sektörüne ve ihracata dayanmakta olup ekonomi üzerinde kamunun önemli payı bulunmaktadır ve bu da özelleştirmeler gibi birçok yapısal reforma ihtiyaç oluşturmaktadır. Sırbistan'ın özel sektörünün sosyal üretim içindeki payı, özelleştirme programlarını sürdüren birçok Doğu Avrupa ülkesi standartlarına göre küçüktür.

Sırbistan'ın ekonomik yapısı gelişmiş ekonomilerde olduğu gibi tarım ve sanayiden hizmetler sektörüne doğru kaymaya devam etmektedir. 2017 yılında ülkenin GSYİH'sında tarımın payı % 9 civarında gerçekleşmiştir. Ülkenin GSYİH'sı içinde sanayinin payı % 31,3'dür (Dünya Bankası-2018). Kimya, tekstil, otomobil üretimi, mobilya ve gıda işleme gibi sektörler güçlü olduğu sektörlerdir. Ülkede başta turizm olmak üzere hizmetler sektörü önemli paya sahiptir. GSYİH'nın yarısından fazlasını hizmetler sektörü oluşturmaktadır. Sırbistan tarımında mısır, tahıl, ayçiçeği, şekerpancarı, kenevir ve hayvansal ürünler önemli yer tutmaktadır. Meyve ve sebze de Avrupa'nın önemli üreticileri arasındadır. Vojvodina özerk bölgesi tarım sektöründe başı çekmektedir. Sırbistan mütevazı maden ve mineral kaynaklarına sahip olmakla beraber, demir, kömür ve bazı metaller bakımından zengindir.

Ülkede 2,8 milyon işgücü bulunmaktadır. Bu işgücünün % 21,9'u tarımda, % 15,6'sı sanayi imalatında, % 62,5 gibi büyük bir oranı hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. Yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfusun genel nüfusa oranı ise % 9,2'dir.

Sırbistan, 2017 yılı itibariyle 191 ülke arasında dünyanın 91. büyük ekonomisidir.

TOPLUM

BOSNA HERSEK

Balkanlar hem kültürel zenginliğin ve coşkunluğun hem de ayrışmanın ve çatışmanın merkezi olmuştur. Altı yüzyılı aşkın bir dönem Anadolu ile aynı siyasi ve idari yapının içinde var olmuş ve uzun süreli olarak Osmanlı Türklerinin yönetimi altında olduğundan, siyasal bakımdan Avrupa'daki Türkiye olarak tanımlanmıştır (Sloane, 1987: 9)

Bosna'da farklı milletler sadece aynı toprakları paylaşmakla kalmamış, dini farklılıklarını ve kendilerine özgü yaşam biçimlerini korumalarının yanı sıra aynı ekonomik hayatı paylaşarak sosyal hayatın birçok alanında beraber hareket etmişlerdir. (Bringa,1995:21) Bosnalılar için Bosnalı olmak, çok kültürlü ve çok dinli bir ortamda kültürel çoğulculuğun sosyal düzenin ayrılmaz bir parçası olduğu bir yerde büyümek anlamındaydı. Kültürel farklılıkları kabullenmeleri, toplumun kendi evlerinin sınırları dışındaki sosyal hayata dair en yakın deneyimlerinin bir parçası ve kimliklerinin asli unsurlarından biriydi. (Bringa,1995:83)

Eğitim

Eğitime ve araştırmaya büyük yatırımlar yapan Bosna-Hersek'in eğitim politikasında; "her bireye kendi yetenek ve ilgi alanına göre en uygun eğitim imkanını sağlamak" ilkesi, amaç olarak kabul edilmektedir. Bosna Hersek'te 9 yıllık zorunlu eğitim vardır ve eğitime 6 yaşından itibaren başlanır. Eğitim-ğretim yılı; Ekim ayında başlayıp Haziran ayında son bulur. Tatil süreci; 1 Temmuz ila 30 Eyll arasındadır.

Osmanlı döneminde Bosna'da cami ve mektepler, medreseler, tekke, hanıkahlar ve kütüphaneler dini eğitimin faaliyet yapıldığı mekanlardır. Mektepler nceleri İslamiyet'i yeni kabul etmiş kişilere dini bilgilerin verildiği mekanlar şeklinde işlev görürken daha sonraki dönemlerde 6 ile 10 yaş arasında çocukların din eğitimi gördüğü ilkokul kurumları durumuna gelmişlerdir. Yetişkinler için ise camilerde veya "beytu-lilm", "beytu't-ta'lim" ve "muallimhane" denilen mekanlarda din eğitimi verilmiştir. Mekteplerde ncelikle Arapça harflerinden başlayarak, Kuran ve tecvid öğretilmiştir.

Aile ve Gençlik

Sahip oldukları farklılıklara rağmen Bosnalılar genel sosyokültürel özelliklerini belirleyen aile yapılarına sahiptir.

Boşnaklar, Osmanlı bakiyesi bir toplum olmalarından dolayı kültürel kodlarında Osmanlı kültürüne ait özellikleri taşımaktadırlar. Boşnak aileler Osmanlı mirasının etkileriyle Türk ailelerine benzer bir yapıya sahiptirler.

Tıpkı Türkler gibi Boşnaklar da aile birliğine çok önem gösterir. Geleneksel olarak Boşnaklarda 'Zadruga' daha çok tarım

topluluklarında görülen geniş aile tipi için verilen isimdir. Bu aile tipi toprak bölünmesinin önüne geçebilmek ve mallarının bölünmeyerek aile topluluğuna ait olmasını sağlamak adına bir arada yaşamalarıyla oluşur. Günümüzde zadruga artık kendi geleneksel biçiminde görülme bile Boşnaklar halen geniş ailelerini (zajednica) ve komşuluk ilişkilerindeki ehemmiyeti korumaya çalışır.

Boşnaklarda en yaygın aile tipi; aile reisinin, karısı, evli oğulları, gelinleri ve bekâr çocukları ile beraber oturduğu geleneksel geniş ailelerdir. Gelenekçi geniş aileden daha küçük, aile reisinin kendi anne ve babası ile bekâr kardeşlerinin birlikte oturduğu geçici aile tipi de görülmektedir. Ancak günümüzde şartların değişmesiyle büyük ailelerin parçalanarak yerlerini çekirdek ailelere bırakması söz konusudur.

Kültür

Bayrak; ülkenin ve toplumun yaşadıklarının temsil edildiği bir aynadır. 18.yüzyıla kadar Türk bayrağını andırırken; 1945'lerde Yugoslavya'nın etkisini taşıyan bayrak ve 1992'de bağımsızlığını ilan etse de 1995'e kadar süren savaş'ın neticesinde kabul edilen bayrak, milletini yansıtan bir bayrağın özgürlüğünü taşıyamamıştır. Bosna Hersek farklı aşamalardan geçerek bugünkü niteliği taşımak zorunda kalmıştır. Bayrak zemini koyu mavi renkli, yukarıdan aşağıya doğru sarı bir üçgen iniyor ve tam ortasından da beyaz yıldızlar geçiyor. Bayrakta bulunan sarı üçgenin köşeleri Boşnak ve Hırvat halkını temsil ediyor, beyaz yıldızların anlamı ise Avrupa'dır.

Bosna adını 'HorionBosona'dan alır. İyi insanların bölgesi anlamına geldiği gibi Hint-Avrupa dilinde 'Su' anlamındaki 'Bosana'dan geldiği de bilinmektedir. Taş anlamına gelen 'seng'in, bölge için Sarı Saltuk'un her yerinin taş demesi ile de Hersek olarak anılmaktadır. Güney Avrupa 'da bulunan üç etnik grubun bir arada yaşadığı dili ve yönetimi bir arada yaşayan Bosna bir Balkan ülkesidir. Boşnaklar iki bölgede de yer alırken; Bosna'da Sırlar'ın, Hersek bölgesinde ise Hırvatların yoğun olarak yaşadığı görülmektedir.

MAKEDONYA

Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak Türk izlerini ve ruhunu barındıran bir bölge olan Balkanlar, 'Medeniyetler Müzesi' söylemini uhdesinde barındırmaktadır. İç içe geçmiş gelenek ve görenekleri, adetleri ve inançlarıyla kimi zaman mozaik kimi zaman ebru olmaya çalışan diğer taraftan da sınırların belirlenmesinde zorluklar yaşayan çok kültürlü kimliğiyle renkli ve karmaşık bir yapıya sahiptir (Akova Sibel, 2012).

Farklı etnik kökene ve kültürlere mensup milletleri barındırması bakımından adeta Balkanların minyatürü gibi görünen Makedonya, Balkanların en eski yerleşimlerinden biri olup bölgede gerek coğrafi konumu, gerekse demografik yapısı ve

kültürel zenginliği itibariyle büyük öneme sahiptir. Çok milletli, çok kültürlü ve çok dinli bir yapıya sahip Makedonya nüfusunun %66.5'ini Makedonlar, %22.9'unu Arnavutlar, %4'ünü Türkler, %2.3'ünü Romanlar, %2'sini Sırpalar, %0.4'ünü Ulahlar, kalan kısmını da %1.9'la diğer topluluklar oluşturmaktadır (İdris, Uysal : 2009).

Aile

Farklı etnik kimliklerden oluşmalarına rağmen Makedonların aile yapılanması büyük benzerlikler göstermektedir. Özellikle komünist rejimin çöküşüne kadar geçen süreç değerlendirildiğinde, Makedonya'da yaşayan Müslüman toplulukların, din birliğiyle birbirleriyle bütünleştiği ve kolektif bir kimliğe sahip oldukları görülmektedir. (Enes İdriz, 2009)

Toplumsal yapının temel taşlarından olan aile kurumu, tarihteki bütün değişmelere ayak uydurabilmiş ve varlığını korumuş bir müessesedir. Aile, çeşitli kültürler içindeki şekil zenginliği yanında, bütün kültürler için ortak fonksiyonlar icra etmektedir. Bu bakımdan aile evrensel bir olgudur.

Balkanların coğrafi konumu, etnik yapısı, din, dil ve kültürel özellikleriyle Makedonya, en karmaşık bölgelerden biridir. Burada yaşayan Türkler, birbirinden farklı kültürlerin aynı toplumsal mekânda karşı karşıya gelmeleri sonucunda ve karma evliliklerin de oluşmasıyla birlikte, kültürel etkileşim aracılığıyla az da olsa değişimlere uğramıştır.

Kültürel etkileşim ve değişimlere rağmen Makedon kültürü aile odaklıdır. Geniş aile yapıları hane halkının gündelik yaşamında oldukça etkili olmuştur. Bu geniş yapı, aile üyelerinin üstündeki

mali baskıyı hafifletmesinde yardımcı olur. Birlikte yaşadıkları büyükanne ve büyükbabaların en genç kuşağın yetiştirilmesine yardımcı olmalarına olanak tanır. Gelir düzeyi yüksek olan çekirdek ailelerde de aynı uygulama görülmektedir. Bu anlamda kültürel aktarımın kuşaklar arasında devam etmesi söz konusudur. Makedon kültürü için aile bağlarının vazgeçilmez önemi, tüm aile üyeleri tarafından paylaşılan merkezi bir avluya sahip Makedon evlerinin mimarisine de yansımıştır.

Gençlik

Balkanlardaki gençler oldukça dramatik ve çarpıcı bir dizi tarihsel olaya tanıklık etmiştir: iç savaşlar, Yugoslavya'nın çöküşü ve bununla beraber bağımsız devletlere ayrılması, komünizmden kapitalizme geçiş, özelleştirme süreci, vize yasakları, yabancı para birimleri, yoksulluk, işsizlik...Öte yandan bütün dünyada yaşanan ve evrensel bir olgu haline gelen iletişim teknolojilerindeki olağanüstü değişim, (internetin yaygınlaşması, akıllı telefonlar ve sosyal medya) Balkan gençliğini de etkilemektedir. Bölge özelinde gençliğin durumunu irdelerken biri özgül diğeri evrensel karakterli bu iki durumun da hesaba katılması gerekir.

Gençlerin sadece % 17,7'si evlidir. Çoğunlukla evli olanlar 25-29 yaşları arasındadır. 15- 29 yaşlarındaki gençlerin çoğunluğu (% 43,60) eğitim görmeye devam etmekte, % 23,90'ı tam zamanlı olarak istihdam edilmektedir ve% 22'si işsizdir.

15-29 yaş arasındaki gençlerin %67'si Makedon, %25'i Arnavut ve %8'i diğer etnik gruplardan (Türkler, Romanlar, Sırplar..) oluşmaktadır. Anket sonuçlarına göre gençler günde ortalama 4 saat internet kullanmakta ve 3 saat televizyon izlemektedir.

Gençler boş vakitlerinde müzik dinlemeyi tercih etmektedir. Kızların erkeklere göre daha fazla kitap okuduğu erkeklerinse arkadaşlarıyla dışarıda buluşmayı tercih ettikleri yine aynı anketten çıkarılan önemli sonuçlardan biridir.

Kültür ve Din

Makedonya'nın dini yapısını büyük oranda Ortodoks Hristiyanlar oluşturmaktadır. Bunu takip eden diğer büyük dini grup ise Müslümanlardır. Makedonya Dini Birlikler ve Gruplarla İlişkiler Komisyonu'nda şu ana kadar 31 dini grup kayıtlı durumdadır. Bunlardan bazıları Makedonya Ortodoks Kilisesi-Ohri Başpiskoposluğu, Makedonya Katolik Kilisesi, Makedonya Evangelist-Methodist Kilisesi'dir. Bunun dışında dini misyon taşıyan bir çok sivil toplum kuruluşu vardır. Makedonya İslam Birliği, Makedonya Yahudi Topluluğu, Yehova Şahitleri, Makedonya Erenler Tarikatı Dini Birliği, SatyaSai Merkezi, Vaişnava Dini Birliği-İskon, Prahıristiyan Birliği-"Küresel Hayat" bunlardan bazılarıdır.

Bayrak;Makedonya bayrağı, kırmızı zemin üzerinde, bayrağın tam ortasında yer alan sarı renkli güneş ve güneşin etrafında uzanan altın sarısı 8 adet ışıktan oluşmaktadır. Güneş sembolü, Vergina yıldızını basitleştirilmiş şekilde temsil etmektedir. Kırmızı renk Makedonya bayrakları tarihinde önemli bir yere sahipken, bayrakta yer alan güneş ulusal marşta vurgulanan "özgürlüğün yeni güneşini" tanımlamaktadır.

Makedonya kelimesinin kökeni hakkında pek çok mitolojik rivayet bulunmaktadır. Kelimenin adının eski Makedonca olan "Makos" (büyük, yüksek) ve "don" (yer, toprak) kelimelerinden geldiği görüşü hâkim görüştür. Makedonya coğrafi teriminin

Makedon etnik ismiyle ilgili olduğu ve “Makedon” isminin de Yunanca “yüksek veya uzun” anlamına gelen “Maednos”tan türediğine dair bir görüş de kabul görmektedir.

Kiril Alfabeti;Rusya, Ukrayna, Bulgaristan, Sırbistan ve Makedonya gibi ülkelerde kullanılan Kiril alfabesini ortaya çıkartan kişinin Ohrid’liClement olduğu, Kiril ve Methodius kardeşlerin öğrencisi olan bu kişinin öğretmenlerinin ismini alfabeye verdiği bilinmektedir. Bizanslı Kiril ve Methodius kardeşlerin Hristiyanlık misyonerliği yaptığı bölgedeki Slav halkların birliğini sağlamak amacıyla geliştirdikleri Glagolitik alfabe Kiril alfabesinin kökenini oluşturmaktadır. Buna karşılık 24 Mayıs günü Makedonya’da “Aziz Kiril ve Methodius Aydınlanma Günü” olarak kutlanıyor.

BULGARİSTAN

Eğitim

Bulgaristan’da Osmanlı İmparatorluğunun hakim olduğu dönem, eğitim hususunda öne çıkan önemli dönemlerden biridir. Bu dönemde eğitim hususunda güzel örneklikler oluşturulmuştur. Buradaki Türk-Müslüman okullarının köklü geçmişi Osmanlı İmparatorluğu dönemine uzanır. Osmanlı döneminde medreseler ve mahalle mektepleri ile eğitim yapıldığı zamanlardan modern zamanlara geçiş ile birlikte çağdaş okulların açıldığı 19.yüzyıla

kadarki süreçte, eğitim kalitesinin gerçekten yüksek olduğunu ve dönemin şartlarına uyum sağladığını söylemek mümkündür. Hatta o dönemde Tuna Vilayetinin (Kuzey Bulgaristan) kurulmasının ardından, Osmanlı İmparatorluğu bu bölgeyi pilot bölge ilan etmiş ve burada eğitimle ilgili köklü reformlar yapmıştır. Bu süreçle birlikte sıbyan mektepleri, rüştiyeler ve medreselerin sayısında artış görülmüştür.

Aile

Bulgaristan'da sadece Müslümanlar için değil diğer etnik gruplar arasında da aile büyük bir önem teşkil etmektedir. Benzer hayat tarzı ve ortak inanç hasebiyle Bulgaristan'da yaşayan Müslümanların aile kurarken ilk önce Müslümanları tercih ettikleri görülmektedir (2006, Latov). Bu sayede kendi kültürlerine özgü gelenek ve görenekleri korumayı başarabilmişlerdir. Aile içinde her bireye uygun rol ve statü, bireyleri toplumsal bir aktör olarak tanımlar. Müslüman ailelerin çoğunda baba, evin reisi rolündedir.

Bulgaristan'ın kimi Müslüman köylerinde geniş aileler mevcutsa da illerde daha çok çekirdek aile yapısı yaygındır. Çekirdek aile biçimlerine rağmen akrabalar arası yardımlaşma yaygın olarak görülmektedir. Çocuklar evlendikten sonra da aileleri tarafından destek görmeye devam eder. (Lutov, 2006)

Gençlik

Bulgaristan'da nüfusun yüzde 14,3'ünü 15 yaşın altındaki çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların çoğu, il nüfusunun yüzde 18,4'ini oluşturan Sliven (İslimye) ve il nüfusunun yüzde 15,5'ini

oluşturan Burgaz ilindedir. 2017 yılı başı itibariyle en genç nüfusun, AB nüfusu içindeki payı yüzde 15,6'dır. 15-24 yaş arası genç nüfus ise %9.58'e tekabül etmektedir.

Dini Hayat

Bir ülkenin tarihi gelişiminde ve kültürel zenginlik ya da farklılıkların oluşmasında hemen her yerde olduğu gibi Bulgaristan'da da dinin etkisi büyüktür. Din ülkenin tarihi süreçlerinden hem etkilenmiş hem de bu süreçleri etkilemiştir. Bulgaristan bugün çoğunluğu Hristiyan olmakla birlikte farklı inanışlarda olan insanların bir arada yaşadığı bir ülkedir. 2011 yılında gerçekleşen bir sayımda kişilere mensup oldukları din sorulmuş ve cevap verenlerin %76'sı kendini Ortodoks Hristiyan, %10'u Müslüman diye tanımlamıştır. Bu verilere dayanarak günümüzde Bulgaristan'da yaklaşık altı yüz bin Müslümanın yaşadığını söyleyebiliriz. Müslüman nüfusun yarısından fazlasını Türkler oluşturmaktadır.

19.yüzyılda Panslavizm'in etkisi ile Bulgar bayrağında ortada bulunan yeşil yerine mavi renk bir şerit bulunmaktaydı. Bayrağın bu versiyonuyla Rus bayrağı arasında bir benzerlik oluşturulmaktaydı. Ancak 1878 yılında Bulgaristan'ın Osmanlı İmparatorluğundan özerkliğini kazanması ile ortadaki mavi renk yeşile dönüştürülmüş, tüm bağlarından tenzih edilmiş bir Bulgaristan fikri görsel anlamda da ifade edilmeye çalışılmıştır.

Kültür

Bulgaristan topraklarına varlığını taşımış ve bugüne dek sürdürebilmiş olan Türk kültürü, yüzyıllardır yaşadığı bu coğrafyanın insanını, maddî ve manevî kültür ürünlerini etkilemiştir. Manevî etkiler, örf, âdet ve geleneklerin yaşama geçirilmesinde kendini göstermiştir. Dil, edebiyat ve sanat ürünleri ise manevî etkilenmenin dışı vurumu biçiminde değerlendirilebilecek maddî etkilenmeyi yansıtmışlardır. Türk kültürü yüzyıllar boyunca Bulgaristan kültürünü besleyen en önemli kaynaktır. Türk halk kültürü Bulgaristan'da Türk kimliğinin oluşmasını sağlayan en önemli altyapı kurumu olmuştur. Türkülerden atasözlerine, mani dörtlüklerinden tekerlemelere kadar Türk dünyasıyla benzerlik gösteren bu kültür hazineleri daha uzun yıllar Bulgaristan'daki Türklerin kimliklerinin belirlenmesinde büyük rol oynamaya devam etmiştir. (Saatcı,1996;42)

ARNAVUTLUK

Eğitim

Arnavutluk Eğitim sistemi, her bireyin geleceğin zorlukları ile baş edebilmesi için gerekli entelektüel gelişimini sağlamayı ve aile, toplum, millet için bireyde gerekli sorumluluk hissini oluşturmayı amaçlamaktadır. Eğitim sistemine göre, herkes

kanun önünde eşittir. Hiç kimse cinsiyet, ırk, din, etnik köken, dil vs ye göre ayırt edilemez.

Arnavutluk Cumhuriyeti'nde üniversite öncesi eğitim sistemi ile ilgili 2005-2012 döneminde gerçekleştirilen reformdan sonra zorunlu eğitim süresi sekiz yıldan dokuz yıla çıkarılmıştır. Üniversite öncesi eğitim, okul öncesi eğitim, temel eğitim, orta eğitim olmak üzere üçe ayrılıp, kamu ve özel eğitim kurumlarını kapsamaktadır. Arnavutluk Cumhuriyeti, siyasi ve dini inançlar, ekonomik ve sosyal konum, cinsiyet, ırk, renk, etnik köken, dil, Arnavut vatandaşı ya da yabancı uyruklu ayrımı olmaksızın, herkesin eğitim hakkı güvence altına alınmıştır. Eğitim hizmeti devlet okullarında ücretsiz verilmektedir.

1385 yılında Osmanlı hakimiyetine giren Arnavutluk'ta uygulanan serbest siyaset sonucunda Arnavutluk ahalisi İslâm'a ısınmış, Fâtih Sultan Mehmet tarafından 1466'da kurulan Elbasan ve Tesalya şehri sayesinde de bu şehirler kısa sürede Müslümanların merkezi haline gelmiştir.

Aile

Osmanlı etkisiyle kültür ve değerlerini koruyan Arnavutlar, Türk aile yapısını da benimsemişlerdir. “Bilinmeyen Arnavutluk” adlı kitabında Arnavutları farklı özellikleriyle ele alan Yılmaz Çetiner, aile yapılarından da bahsetmiştir. Çetiner'e göre, Arnavutlarda toplumun temelini aile teşkil eder. Evin reisi ise babadır. Baba elden ayaktan düştüğünde kendi kararıyla çekilir ve evin idaresini kendinden sonraki en büyük erkeğe teslim eder. Yine hatıralarda aktarılanlara göre, evin reisinin kararları hane halkıyla birlikte almaya gayret etmesi bakımından evde demokratik bir düzenden bahsetmek mümkündür. Arnavutluk'un

aile yapısı incelendiğinde, kadınların konumu ve kadına verilen değer öne çıkmaktadır. Kadınlar toplumsal konular noktasında hürdür, fikirlerini rahatlıkla dile getirebilirler.

Kültür ve Din

Arnavut toplumunun dini yapısı iki unsurdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki, toplumun çoğunluğunu kapsayan İslamiyet, diğeri ise gerek Katolik gerekse Ortodoks Hristiyanlıktır. Nüfusun %56'sı İslam, %10'u Katolik, %7'si Ortodoks inancına sahiptir. Geriye kalan %27'si ise ateist veya diğeri inançlara sahiptir. Tahminlere göre Hristiyanlık M.S. 60'lı yıllarda bölgede var olmaya başlamıştır ve hızla yayılmıştır.

Arnavutluk devletinin resmi adı Arnavutluk Cumhuriyeti'dir. Arnavut dilinde "Republika e Shqipërisë", İngilizcede ise "Republic of Albania"dır (Newmark, 2005;31). Başkenti ise Tiran'dır.

Arnavut kelimesi bir güney Arnavut (Toska) boyu olan 'Arvanit'ler'in Türkçeleştirilmiş şeklidir. Başka bir görüşe göre ise ari ırktan gelen kavme Arnavut adı verilir (İslam Ansiklopedisi, 1988:57).

Bayrak;Arnavutluk Cumhuriyeti'nin resmi bayrağı kırmızı zemin üzerine çift başlı siyah kartaldan oluşmaktadır. Çift başlı siyah kartalın hikayesi 1405-1468 tarihleri arasında yaşamış ünlü Arnavuthalk kahramanı İskender'e dayanmaktadır. Kartalın kanatlarındaki ve kuyruğundaki telek sayısı İskender'in ülkeyi yönettiği 25 yılı temsil etmektedir. Arnavutluk tarihinde bir çok kez şekil değişirse de kırmızı zemin üzerine çift başlı siyah kartal her zaman kalmıştır. Bugünkü şeklini 1992 yılında alınan devlet

kararı ile komünizm zamanında konmuş olan sarı kenarlı kı zil yıldız kaldırılarak almıştır.

Arnavutlara özgü bir ant içme olan “besa yemini” Arnavutların onurunu temsil etmektedir. Yeminli vaat anlamına gelen ve Müslümanlar arasında bir nevi namus sözü değerinde olan “besa” kelimesinin bir kez söylenmesi dahi yoldan dönölmez bir vaat hükmü taşımaktadır.

YUNANİSTAN

Eğitim

Osmanlı döneminin başlıca eğitim kurumları sıbyan mektepleri ile medreselerdir. En yaygın eğitim kurumları olan sıbyan mektepleri günümüzdeki ilkokulların karşılığı sayılabilir. Sonraları mahalle mektebi olarak da nitelenen bu okullar, halkın temel okuma yazma gereksinimine bir ölçüde de olsa cevap veren kurumlar olduklarından, daha çağdaş okulların açıldığı Tanzimat döneminde bile varlıklarını korumuşlardır. Osmanlı döneminde eğitimin bundan sonraki aşamasını oluşturan medreseler dinsel temele dayalı öğretim kurumlarıydı.

Balkan Savaşları sonrasında Osmanlı'nın Yunanistan'daki hâkimiyeti sona ererken, orada 5 asır boyunca hakim olduğu

bölgenin geleceği Türkiye ve Yunanistan arasında Lozan Antlaşması ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Aile ve Gençlik

Hemen bütün Türk topluluklarında olduğu gibi günümüzde etkisini az da olsa yitirmeye başlamasına rağmen aile, Batı Trakya Türk toplumunda da önemli bir yer teşkil etmektedir.

Ailenin toplumu ayakta tuttuğuna inanılmakta olup aile genel olarak kutsal atfedilir. Aile yapısı geniştir; anne-baba ve çocuklarla beraber nine ve dede de aynı evde yaşamaktadır. Her ne kadar evdeki otoriter figür baba olsa da, karar aileyle istişare sonucunda alınır. Evde büyüklere saygı ve hürmet gösterilir. Evin reisine karşı sonsuz bir güven vardır. Tıpkı diğer Balkan Müslümanlarında görüldüğü gibi, akrabalar arasında evlilik kesinlikle olmamaktadır. Batı Trakya Müslüman Türk'ü sadece ve sadece kendi soyundan gelme kişilerle evlilik yapmaktadır. Akraba ziyaretleri konusunda hassasiyet gösteren Batı Trakya Türkleri ve akrabalarının arasında önemi yadsınamayacak düzeyde bir dayanışma vardır. Herhangi bir afetten sonra ilk yardıma koşanlar yine kendi akrabaları olmaktadır. Evde, özellikle de kırsal kesimde bütün aile bireyleri çalışmaktadır. Evin yemek pişirme ve çocuk bakım işleri ise kadına aittir. Batı Trakya Türklerinde doğurganlık oranının hızla düştüğü görülmektedir. Eskiden hane başına düşen 6-7 çocuk, şimdilerde ikiye ve hatta bire gerilemiştir.

Yunanistan'ın 2018'deki demografik profilindeki gençlik yüzdeleri şu şekildedir: 0-14 yaş arası %13.83; 15-24 yaş arası %9.67; 25-54 yaş arası ise %42.45tir.

Yunanistan'da gençliğin durumunu araştırmak için kaynak araştırması yaptığımızda göze çapan en belirgin konu, genç işsizliğıdir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden yapılan derlemeye göre, küresel genç işsizlik geçen yıl 1,1 puan artış göstererek yüzde 13,1'e yükselmiştir. ILO'ya göre, dünyada 71 milyon işsiz genç bulunmaktadır. Avrupa ülkeleri içinde Yunanistan yüzde 44,2 ile genç işsizlikte zirvede yer almaktadır.

Kültür

Yunanistan 14. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı devleti tarafından Anadolu'dan getirilen Türkler Trakya'ya yerleştirilerek iskân politikası uygulanmış ve bölgeye Müslüman nüfus yerleştirilmiştir. Osmanlı devleti hiçbir zaman Yunanlılara dinlerini değıştirmeleri için baskı yapmamış, bununla birlikte Osmanlı Sultanı, Yunan Ortodoks kilisesinin patriğini imparatorluk içindeki tüm Yunanların lideri ilân etmiştir. Patrik, Yunanların sorun çıkarmadan yaşamasından sorumlu tutulmuş ve düzeni sağlayabilmesi için Sultan tarafından kendisine geniş yetkiler tanınmıştır.

Yunanistan bayrağı, 4 beyaz ve 5 mavi yatay çizgiden ve sol üst köşede yer alan beyaz haçtan oluşmaktadır. Mavi ve beyaz, Yunan halkının milli renkleri olup mavi gökyüzünü ve denizi, beyaz ise Yunan bağımsızlık mücadelesinin saflığını sembolize etmektedir.

Yunanistan Milli Marşı, DionysiosSolomos'un 1821'de yazmış olduğı 158 kıtalık şiirine dayanmaktadır. Şiir 1821'de Osmanlı Devleti'ne karşı girişilen Yunan Ayaklanmasından ilham alınarak yazılmıştır. Şiirin ilk iki kıtası marşı oluşturmaktadır. Bestesi ise Nikolas Mantzaros'a aittir.

Sivil Toplum ve Vakıf

Osmanlı devleti, hakimiyetinin olduğu bölgelerde iskân, imar ve ihya faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Yunanistan'ın bağımsızlığına (1829) kadar 1359 tarihi itibarıyla Evrenos ailesinden Gazi Evrenos Bey'in çalışma faaliyetleri vakıf kültürünün gelişmesine katkı sağlamıştır. Osmanlı'nın Rumeli'deki imar ve ihya faaliyetlerini 1650'lere kadar değişmeden devam ettirdiğini Kandiye kalesi vakfiyesinde görmekteyiz.

Yunanistan'ın Osmanlı dönemindeki eserleri vakıflar aracılığıyla yapılmıştır. Günümüzde bu bilgilere ulaşabilmek için Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinden bilgi ve belgelere ulaşılabilmektedir. Belgelerde rastlanan vakıf kazaları; Hanya (59), Selanik (40), Siroz, Gümölcine (39) iken en az sayıda kayda geçen; Alasonya, İnebahtı, Preveze (1)'dir.

SIRBİSTAN

Sırbistan'da Osmanlı'nın hakimiyetiyle başlayan değişimler din ve dini eğitim alanında da kendini göstermiştir. Osmanlı'nın fetih politikası olan gittiği her yere İslam dininin inşası olan cami, mektep, tekke ve medrese gibi eğitim ve öğretim müesseselerini burada da inşa etmiştir. Sırbistan'da İslam dinini kabul eden ve bu bölgede yaşayan Müslüman halk, İslam dini hakkında bilgi edinme ve onun vecibelerini yerine getirme imkanına sahip bu kurumlar aracılığı ile ulaşmıştır.

Kültür ve Din

Sırplar, tarihteki birçok toplumda olduğu gibi, önceleri çok tanrılı bir inanca sahiptiler. Sırpların inandıkları Tanrılar, genelde tabiat olaylarını yöneten varlıklardı. Bunların arasında şimşek tanrısı (Perun), gök tanrısı (Svarog) ve güneş tanrısı (Dabog) gibi tanrılar vardı. VII. Yüzyılda Balkanlara yerleşen Sırplar, IX. Yüzyılda Hıristiyanlığı kabul etmişlerdir. Hıristiyanlığı kabul etmelerinde Kiril (ö. 869) ve Metodi (ö. 885) kardeşler çok etkili olmuşlardır. Sırplar, Selanik'ten gönderilen bu kişilerin telkinlerini benimsemişler ve Doğu Ortodoks Kilisesi'ne bağlanmışlardır.

1459-1878 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında bulunan Sırbistan Osmanlı siyasi nüfuzu altında ve Osmanlı medeniyeti çerçevesinde gelişmiştir. Bu etki hem maddi hem de manevi kültürde kalıcı bir şekilde mevcuttur. İslam dininin Balkanların siyasi ve toplumsal gelişiminde yüzyıllar boyu büyük bir payı vardır. Sırp maddî kültürünün hemen hemen bütün alanlarında Osmanlı mirası kaçınılmaz bir olgudur. Sırp nüfusunun bir kısmı İslam'ı kabul ederek İslami hayat tarzını benimsemiş, Müslümanları ev yapımında, evlerin içlerinin düzenlenmesinde, mutfakta, giyimde taklit etmeye başlamıştır.

Osmanlılar Sırbistan'ı fethettikten sonra Ortaçağ Sırbistan kurumlarını, yönetim şekillerini ve kanunlarını kendi yönetimine dâhil etmişlerdir. Osmanlı egemenliği Sırbistan'a yeni yönetim anlayışı ve toplum yapısı getirmiştir.

Sivil Toplum ve Vakıf

Osmanlı Devleti, 1371-1912 yılları arasında Balkanlar'da Avrupa'da açmış olduğu çığır ile eğitim, kültür, bilim, sanat ve mimaride bırakmış olduğu eserler ile tesirini göstermiştir. Vakıflar dönemin padişahı, sadrazamları, ağaları, beylerinin desteği ile varlığını daha da genişletmiştir. Camiler, köprüler, bedestenler, kervansaraylar ve birçok vakıf eseri Türk-İslam sentezini yansıtmıştır. Özellikle Türk-İslam sanatı Balkanları etkilediği gibi Sırbistan'ı da etkisi altına almıştır. Sırbistan'da üzerinde ismi yazmayan mimari eserlerin planına rastlanmamıştır, bazı eserlere arşiv kayıtlarda rastlamak ancak mümkün olmuştur. Balkanlardaki ve dahi Sırbistan'daki şehircilik Osmanlı'nın bu topraklarda hüviyet bulması ile başlamıştır. Sırbistan'da bulunan Türk mimari eserleri incelenirken iki gruba ayrıldığında ilk grubun vakıf eserlerine karşılık geldiğine rastlamak mümkündür. Han, hamam, köprü, bedesten, medrese, kütüphane, cami, medrese gibi kalıcılığı sağlanan, yapıcı da büyük eserler vakıf özelliğini göstermektedir. Diğer tarafta konak, ev gibi binalar yer almaktadır. Sırbistan, tarih boyunca çeşitli dini ve etnik yapılarla karşılaşmıştır. Türk milleti bu bölgede etkisini göstermiş ve birçok hususta eser bırakmıştır. Sırpların kendi mimarilerinin olmayışı, Türk mimarisinin etkisini arttırmıştır.

Türk-İslam sentezini yaşatan Voyvodina'da birçok vakıf eseri inşa edilmiştir. Köprüleri, camileri, medreseleri, çeşmeleri ve birçok eser sosyal hayatı da etkilemiştir. Geçmişte Türklerin yaşam pratiklerinin Sırbistan kültürüne yansımaya rastlanırken, bugün Türk eserlerine rastlamak mümkün değildir; Türk-İslam eserlerinin tahrip edilmesi ile tüm izler silinmiştir. Türklerin Sırbistan'dan çekilmesi ile yıkılan Osmanlı eserleri

sonrası şehirde yeni bir yapılanma gerçekleşmiştir. Özellikle de Belgrat dışındaki yerleşim yerlerini değiştirerek dönüştürmüşlerdir. Onca yaşanan yıkımdan sonra birkaç eser ile Bayraklı Cami ve Şeyh Mustafa Türbesi geçmişin izini taşımaktadır. Skadarliya mahallesinin dar, eğri ve kaldırımlı sokakları Türk mimarisinin etkisini hala hissettirmektedir.

KAYNAKÇA

Osmanlı Atlası / Balkanlar – Bosna Hersek Raporu, İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi Yayınları

Osmanlı Atlası / Balkanlar – Makedonya Raporu, İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi Yayınları

Osmanlı Atlası / Balkanlar – Bulgaristan Raporu, İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi Yayınları

Osmanlı Atlası / Balkanlar – Arnavutluk Raporu, İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi Yayınları

Osmanlı Atlası / Balkanlar – Yunanistan Raporu, İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi Yayınları

Osmanlı Atlası / Balkanlar – Sırbistan Raporu, İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma Merkezi Yayınları